

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Handleiding webbased versie
Versie upgrade 2011

'The reasonable man adapts
himself to the world around him.

The unreasonable man expects
the world to adapt itself to him.

Therefore all progress is made
by unreasonable men.'

George Bernard Shaw

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Handleiding webbased versie

Eleonoor van Gerven en Sylvia Drent

Versie upgrade juli 2011

 Van Gorcum

© 2007, Koninklijke Van Gorcum BV, Postbus 43, 9400 AA Assen.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Inhoudsopgave

Inhoud

Inleiding	4
1. Installatie van het programma	8
2. Werken met het DHH	10
3. Wat is er veranderd bij de laatste upgrade (juli 2011)	14
4. Quickscan	16
5. De module Signalering	22
6. De module Diagnostiek (inclusief intake)	28
7. De module Leerlingbegeleiding	48
8. De module Evaluatie	80

Inleiding

Het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* is een interactief instrument dat u ondersteunt bij de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen. In dit web-based computerprogramma zijn de vier fasen van leerlingbegeleiding opgenomen in vier modules: signalering, diagnostiek, leerlingbegeleiding en evaluatie. Voorafgaand aan het doorlopen van deze modules kunt u een quickscan maken van de leerlingen van uw groep, waardoor u snel een overzicht krijgt voor welke leerlingen het zinvol is om ze in te voeren in het protocol. Verder is een extra onderdeel *intake* toegevoegd, dat is bedoeld als voorfase van de diagnostiek en is specifiek gericht op het handelingsgericht werken.

Quickscan

Door het invullen van de quickscan krijgen leerkrachten snel een overzicht welke leerlingen in hun groep mogelijk (hoog)begaafd zijn. Bij deze module krijgt de leerkracht, door per leerling een aantal vragen te beantwoorden, een groepsoverzicht van leerlingen voor wie verder onderzoek (signalering of diagnostiek) wenselijk is. Voor het invullen van de vragen zijn geen gegevens van ouders of uitgebreide didactische gegevens noodzakelijk. Er wordt bij de quickscan geen leerlingdossier aangemaakt.

Module 1 Signalering

Deze eerste module is gericht op het signaleren van leerlingen die wellicht (hoog)begaafd zijn. In deze module wordt aan de hand van een signaleringslijst voor ouders en leerkracht, en de didactische gegevens bepaald of het voor een specifieke leerling zinvol is om intern diagnostisch onderzoek te doen.

Intake

De intake is in principe bedoeld voor scholen die werken volgens het concept van handelingsgericht werken. Met dit formulier kan de intern begeleider bepalen welke vervolgstappen wenselijk zijn voor de leerling. De intern begeleider kan het formulier invullen nadat de leerkracht de module Signalering heeft doorlopen of direct na het aanmaken van het leerlingdossier, wanneer de module Signalering wordt overgeslagen. De intake kan gezien worden als een voorfase van de module Diagnostiek.

Module 2 Diagnostiek

De module Diagnostiek vertegenwoordigt de fase van diagnostiek. Aan de hand van de door u verzamelde diagnostische gegevens kunt u vaststellen of de leerling zeer waarschijnlijk tot de groep (hoog)begaafde leerlingen behoort en of er aanpassingen in het leerstofaanbod en/of de begeleiding van de leerling wenselijk zijn. Op dit punt is een kanttekening op zijn plaats. Met het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* pretenderen wij geenszins een vervangend systeem voor het meten van intelligentie gevonden te hebben. De intelligentietest blijft daarvoor het aangewezen instrument. Voor de praktijk van het onderwijs, waar het toch vooral draait om de vraag of er aanpassingen nodig zijn in het leerstofaanbod en of er aandachtspunten zijn voor de begeleiding van de leerling, menen wij dat u met het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* in veel gevallen voldoende gegevens kunt verzamelen

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

om deze vragen te beantwoorden. In alle gevallen waarbij er op basis van door u verzamelde gegevens twijfel blijft bestaan over de capaciteiten van de leerling of de aard en oorsprong van de problematiek waarmee de leerling kampt, is extern psycho-diagnostisch onderzoek de aangewezen weg. In een aantal gevallen zult u ook nadrukkelijk op de noodzaak van verder onderzoek gewezen worden. Evenmin is het zo dat de uitslag van uw eigen onderzoek met het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* een uitslag van een intelligentieonderzoek uit het verleden overschrijft. Wanneer een leerling in het verleden hoogbegaafd bevonden is, wil dat niet zegen dat deze leerling plotseling niet meer hoogbegaafd is omdat hij door het protocol niet als zodanig herkend wordt. De uitslag van het intelligentieonderzoek blijft dan staan, de leerling is 'gewoon' hoogbegaafd. Uw waarnemingen kunnen wel door eventuele problemen met de leerling vertroebeld zijn waardoor leer- en persoonlijkheidseigenschappen minder sterk uit de verf komen. In bijna alle gevallen zie we dat – wanneer de leerling vervolgens langere tijd gedegen begeleid wordt – deze eigenschappen weer sterker naar voren komen en het welbevinden van de leerling toeneemt. Op het gegevensblad van de leerling wordt dan ook gevraagd of er intelligentieonderzoek is gedaan bij de leerling en dit gegeven wordt meegenomen in de conclusie en richtlijnen.

Nieuw is de mogelijkheid om specifiek diagnostisch onderzoek te doen. Dit is vooral bedoeld voor die leerlingen, waarbij al een duidelijk beeld is van de begaafdheid en waarbij er alleen vragen zijn over bepaalde aspecten van het functioneren. In dit geval kan de leerkracht één of meer clusters van de vragenlijst selecteren en vullen ouders en leerkracht alleen de vragen die betrekking hebben op de geselecteerde clusters in. Verder worden de doortoetsgegevens en eventuele leerling-gegevens meegenomen.

Module 3 Leerlingbegeleiding

Module 3 is gericht op de begeleiding van de leerkracht bij het opzetten van een handelingsplan. In eerste instantie worden de gegevens die u in module 2 verzamelde, getoetst aan een aantal criteria om te bepalen of het voor de betrokken leerling wellicht verstandig is om na te denken over vervroegde doorstroming.

In tweede instantie gaat u (al dan niet met vervroegde doorstroming in uw achterhoofd) een handelingsplan opstellen. Daarvoor kunt u gebruik maken van de leertajectkaart en begeleidingstrajectkaart, die zijn opgenomen in het protocol. Op de leertrajectkaart geeft u alle maatregelen weer op didactisch gebied, en op de begeleidingstrajectkaart geeft u weer welke aandachtspunten er zijn in het functioneren van de leerling. Bij de begeleidingstrajectkaart worden de resultaten van de vragenlijst diagnostiek weergegeven, zodat u deze niet terug hoeft te zoeken.

Vervolgens kunt u per vakgebied voor uw eigen methode de richtlijnen Compacting downloaden. De richtlijnen onderscheiden twee niveaus (voor begaafde en getalenteerde leerlingen en voor hoogbegaafde leerlingen) en zijn uitgewerkt op leerstofblokniveau. Om zicht te krijgen op de mogelijkheden voor verrijkingsonderwijs is een groot aantal materiaalrecensies opgenomen. Let wel, de betreffende materialen zijn niet in het programma opgenomen, het betreft alleen beoordelingen van verkrijgbare materialen. In de recensies krijgt u alle informatie die u nodig hebt om een goede keuze te maken uit de verschillende materiaalsuggesties. Een uitzondering hierop vormen enkele lessuggesties voor kleuters. Hoewel dit om

een beperkt aantal suggesties gaat, geven deze u voldoende handvatten om zelf verdere verrijkingslessen te maken bij materiaal dat u reeds in uw bezit hebt.

Om de leerkracht te ondersteunen bij de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen zijn in het protocol pedagogische handelingsuggesties en begeleidingssuggesties voor de educatieve behoeften van de leerling opgenomen. De pedagogische handelingssuggesties zijn geformuleerd aan de hand van veelgestelde vragen en aan de hand van de onderwerpen in de vragenlijst van de module Diagnostiek. De begeleidingssuggesties naar aanleiding van de educatieve behoeften zijn gebaseerd op de eigenschappen, zoals deze naar voren komen uit de vragenlijst van de module Diagnostiek. Wanneer een kenmerk sterk aanwezig is bij de leerling wordt aangegeven hoe deze eigenschap kan worden gebruikt als ondersteuning bij aspecten van het functioneren (kansondersteuning). Wanneer de eigenschap gekenmerkt wordt als zorgitem, dan wordt aangegeven hoe de leerkracht de leerling kan ondersteunen (zorgbehoefte).

Module 4 Evaluatie

Met behulp van de laatste module kunt u bekijken of de begeleiding van de leerling het gewenste effect heeft gehad en of de door u gestelde doelen behaald zijn. Daarbij wordt er onderscheid gemaakt in de evaluatie met ouders en de evaluatie met de leerling. In beide gevallen wordt tevens onderscheid gemaakt tussen evaluatie op korte en op lange termijn. Daarbij biedt het protocol de mogelijkheid om de resultaten van de begeleiding ook visueel in kaart te brengen.

Omdat onze ervaring is dat gebruikers het liefst zoveel mogelijk ondersteunende informatie over het protocol en de te verrichten handelingen op het scherm zien terwijl ze in het protocol aan het werk zijn, is deze handleiding minder uitgebreid dan bij de vorige versie (2004) het geval was. Alle informatie die u nodig hebt om het protocol te gebruiken is direct opgenomen in het programma. Via directe instructie in de zwarte balk aan de rechterkant van het scherm krijgt u informatie over de stappen die u moet zetten. Door te klikken op het roze uitroepteken (rechts bovenaan op het scherm) krijgt u in een aantal gevallen nog wat meer achtergrondinformatie over bepaalde aspecten van het protocol. Wel raden wij u aan om voordat u met het programma aan de slag gaat, deze handleiding een keer door te nemen.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid is geen volledige vervanger van de mens als begeleider en bedenker van begeleidingstrajecten. Met dit instrument pretenderen wij dit in elk geval niet. Het is wel zo dat het instrument u adviseert over de mogelijkheden die er zijn voor de begeleiding van een leerling. De verantwoordelijkheid voor het al dan niet opvolgen van een advies ligt te allen tijden bij de gebruiker. Er zijn namelijk altijd vormen van informatie denkbaar die van invloed kunnen zijn op een beslissing, maar die niet vervat kunnen worden in welke digitale procedure dan ook.

Als makers van het instrument zijn wij ons er terdege van bewust dat het handelen met kinderen altijd zeer zorgvuldig moet gebeuren en dat beslissingen nemen mensenwerk is. Wij meenden echter dat een groot deel van onze eigen kennis best gedigitaliseerd kon worden

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

om zodoende leerkrachten effectiever te kunnen ondersteunen bij begeleidingsvraagstukken met betrekking tot hoogbegaafdheid.

Als makers van het protocol willen we u er tot slot op wijzen dat het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen een tijdsinvestering in een leerling is die zich op de lange termijn eigenlijk altijd terugbetaald. Hoe zorgvuldiger het traject van diagnostiek wordt uitgevoerd, des te eenvoudiger kan het zijn om een gericht en effectief handelingsplan voor de leerling op te stellen.

Het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* is een opzichzelfstaand instrument, maar voor die gebruikers die graag meer achtergrondinformatie willen hebben over onze visie op hoogbegaafdheid en de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen, verwijzen wij naar een eerdere publicatie *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs* (3de druk 2007).

1 Installatie van het programma

Het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* is een op internet gepubliceerd instrument. Dit betekent dat u het programma niet op uw eigen computer of uw eigen netwerk installeert. U kunt direct inloggen zonder voorafgaande installatie.

1.1 Minimale systeemeisen

Voor werken met de webbased versie van het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* gelden de volgende systeemeisen:

- Windows 2000 of hoger (zoals Windows XP, Vista)
- Internet Explorer 6.0/7.0 of Firefox 2.0
- Minimale schermresolutie: 1024 x 768

1.2 Installatieprocedure

Voor het webbased pakket is geen specifieke installatieprocedure nodig. Bent u echter al gebruiker van de desktop-versie van DHH, dan bestaat de mogelijkheid uw leerling-dossiers te converteren naar de webbased-versie. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een extra conversieprogramma, dat als volgt wordt geïnstalleerd:

- Download het conversieprogramma van de DHH-site (www.dhh-po.nl).
- Start het setup-programma door te dubbelklikken op het opgeslagen bestand. Nu wordt de setup-assistent gestart.
- Doorloop de setup-assistent en rond de installatie af.
- U kunt nu het programma gebruiken door onderstaande navigatie te volgen:
 - Start
 - Alle programma's
 - Rovecom
 - Conversietool

1.3 Het programma openen

Om met het programma te werken volgt u de volgende stappen:

- Open een nieuwe browser
- Navigeer naar de URL die speciaal voor uw school is aangemaakt. Deze heeft het volgende formaat: `http://<schoolnaam>.dhh-po.nl`
- U bent nu aangekomen bij het algemene inlogscherf van het pakket. Log in met de gegevens zoals deze bij u bekend zijn door het invoeren van de gebruikersnaam, wachtwoord en het klikken op inloggen.
- U bent ingelogd en kunt het protocol gebruiken.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

1.4 Importeren dossiers uit cd-rom versie (2004) van het DHH naar de webbased versie (bedoeld voor intern begeleiders)

Wanneer u nog beschikt over de oorspronkelijke cd-romversie van het protocol uit 2004 en u wilt dossiers importeren in de huidige webbased-versie, dan volgt u de volgende stappen:

- Start het programma door te navigeren naar:
Start -> Alle programma's -> Rovecom -> Conversietool.
- Klik op het vak waarin staat 'bestaand dossier omzetten'.
- Selecteer het dossier dat u wilt importeren en klik op 'Openen'.
- U krijgt op het scherm te zien of de conversie is gelukt. Nu is het dossier gereed om geïmporteerd te worden naar de webbased versie.
- U logt in op de webbased versie en gaat vervolgens naar beheer leerlingen. Onderaan de lijst met leerlingen vindt u het kopje 'Importeren dossier' uit het oude protocol. Klik op 'Bladeren' bij CSV-bestand.
- U gaat naar de C:\program files\lemma\dh\dh\dossiers.
U selecteert het CSV-bestand van de leerling die u wilt importeren.
- Klik op 'Importeren'.
- U krijgt een melding of de import succesvol is verlopen.

Let op: Wanneer u oude dossiers heeft geïmporteerd uit de cd-romversie van het protocol, dan dient u de ontbrekende gegevens op het gegevensblad alsnog in te vullen. Verder worden de doortoetsgegevens van het oude dossier bij het overzetten van de dossiers niet automatisch meegenomen en moeten dus ook opnieuw worden ingevuld. Wanneer u na de conversie nieuwe gegevens toevoegt, kan het zijn dat de conclusies en richtlijnen van het protocol wijzigen.

2 Werken met het DHH

Deze handleiding is zodanig opgezet dat u per module de achtergrondinformatie vindt over de inhoud en betekenis van het protocol en de door u verzamelde gegevens. Dit helpt u bij het interpreteren van uw bevindingen. Informatie over de feitelijke werking van het programma, dus welke stappen u moet zetten om gegevens in te voeren en resultaten te bekijken, treft u aan op de website, direct in het programma zelf. Daarvoor maakt u gebruik van de instructie die is opgenomen op de zwarte balk aan de rechterkant op uw scherm en de helpfunctie. De helpfunctie vindt u rechtsboven op uw scherm (het roze vakje met het uitroepteken). Bij de vragenlijsten en tabellen in het protocol is een extra toelichting opgenomen die informatie biedt die ondersteuning biedt bij het invullen van de instrumenten. U vindt de toelichting door met de cursor op het vraagteken op uw scherm te klikken. De uitleg bij de desbetreffende vraag verschijnt in de zwarte balk aan de rechterkant van uw scherm. In dit hoofdstuk wordt uiteengezet welke gebruikers het protocol kent, wat hun mogelijkheden zijn, hoe u een leerling-dossier aanmaakt en hoe u de keuze voor de juiste module maakt.

2.1 Welke gebruikers worden onderscheiden?

U logt als gebruiker in op de website met uw eigen inloggegevens. Van de onderstaande inlogmogelijkheden is er slechts één op u van toepassing.

- Systeembeheerder, u kunt:
 - nieuwe gebruikers aanmaken en verwijderen (intern begeleiders en leerkrachten);
 - gegevens van gebruikers bewerken (intern begeleiders en leerkrachten).
- Intern begeleider, u kunt:
 - resultaten bekijken van de quickscan(s), aangemaakt door leerkrachten;
 - nieuwe gebruikers aanmaken en verwijderen (leerkrachten);
 - gegevens van gebruikers bewerken (leerkrachten);
 - nieuwe dossiers aanmaken (leerlingen);
 - dossiers verplaatsen en/of verwijderen ;
 - alle gegevens over alle leerlingen bekijken;
 - gegevens van een leerling invoeren, bewerken of verwijderen;
 - vanuit het leerling dossier de betreffende groepsleerkracht, ouders en/of leerling via e-mail uitnodigen om een vragenlijst in te vullen;
 - inlogcodes van ouders en leerlingen activeren en blokkeren.
- Leerkracht, u kunt:
 - een quickscan aanmaken voor de leerlingen van uw groep;
 - nieuwe dossiers aanmaken voor leerlingen uit uw groep;
 - alle gegevens over de leerlingen van uw groep bekijken;
 - gegevens van een leerling invoeren/bewerken/verwijderen;
 - vanuit het leerlingdossier de betreffende groepsleerkracht, ouders en/of leerling via e-mail uitnodigen een vragenlijst in te vullen;
 - inlogcodes van ouders en leerlingen activeren en blokkeren.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

- Ouders:
 - zij worden door de leerkracht of de intern begeleider uitgenodigd een vragenlijst over hun kind in te vullen;
 - zij hebben inzage in de gegevens van hun kind, zoals die zijn ingevuld op het tabblad *Gegevens leerling* van het leerling-dossier.
 - Zij kunnen geen verdere gegevens over hun kind bekijken, bewerken of verwijderen;
 - zij kunnen alleen een vragenlijst invullen die op dat moment van toepassing is. Zij hebben geen inzage in het verdere traject.
- Leerlingen:
 - zij worden door de leerkracht of de intern begeleider uitgenodigd een vragenlijst in te vullen. Zij kunnen geen verdere gegevens bekijken/bewerken/verwijderen;
 - zij hebben geen inzage in het verdere traject.

U kiest een van de taken en volgt vervolgens de instructies op het scherm.

2.2 Aanmaken leerling-dossier

Wilt u een leerling invoeren in het protocol, dan maakt u een leerling-dossier aan. U komt dan binnen op het tabblad Gegevens. Bovenaan zijn bij ieder dossier vier tabbladen te zien. U opent de verschillende tabbladen door erop te klikken.

- Gegevens

Hierin staan algemene leerling-gegevens zoals naam, adres, schoolverloop et cetera. Let goed op, want als de verplichte velden niet zijn ingevuld kunt u niet verder in het protocol. Verplichte velden zijn gemarkeerd met een asterix (*).

Naast de algemene gegevens wordt er een aantal vragen gesteld dat consequenties heeft voor het vervolgtraject binnen het protocol. In een aantal gevallen wordt u geadviseerd om de signalering over te slaan. In dat geval wordt de module signalering automatisch geblokkeerd en verschijnt er een groen vinkje achter de module Signalering bij het tabblad traject. U kunt er ook zelf voor kiezen om de signalering over te slaan door op 'over-slaan' te klikken in het stappenoverzicht.
- Logingegevens

Hierin treft u voor ouders en leerling de inlogcode en het wachtwoord aan dat zij nodig hebben om een vragenlijst digitaal in te vullen. Natuurlijk blijft het ook mogelijk om de lijsten af te drukken zodat ouders of leerling deze op papier kunnen invullen. U kunt de codes activeren en blokkeren door op het poppetje te klikken. Wanneer het poppetje 'rood' is zijn de inlogcodes geblokkeerd en wanneer het poppetje 'groen' is zijn de inlogcodes geactiveerd en hebben de ouders toegang tot hun vragenlijst.
- Traject

Onder dit tabblad vindt u de vier modules die de structuur van het protocol aangeven (Signalering, Diagnostiek, Leerlingbegeleiding en Evaluatie).
- Versies

Bij dit tabblad vindt u de verschillende versies die u heeft aangemaakt van het leerling-dossier. Wanneer u de signalering of diagnostiek opnieuw doorloopt, wordt een nieuwe versie van het dossier aangemaakt.

Beheer dossiers

Intern begeleiders krijgen rond de zomervakantie automatisch een melding op hun scherm te zien dat ze leerling-dossiers kunnen verplaatsten naar de nieuwe groep en/of leerkracht van de leerling. Let op dat u de modules Signalering en Diagnostiek heeft afgesloten voordat u leerling-dossiers overplaatst naar een volgende groep. U doet dit door stap 3 'Beslissen over het vervolgtraject' te doorlopen.

2.3 Keuze voor de juiste module

Quickscan

U start met de quickscan wanneer u eerst een groepsoverzicht wilt, waarin wordt aangegeven voor welke leerlingen verder onderzoek binnen het protocol wenselijk is. U heeft hiervoor geen informatie nodig van ouders en ook gedetailleerde didactische gegevens zijn niet vereist. Realiseert u zich wel dat deze snelle methode minder betrouwbaar is dan de meer uitgebreide modules Signalering en Diagnostiek. Afhankelijk van de uitkomst van de quickscan kunt u vervolgens een leerling-dossier aanmaken. U maakt ook een leerling-dossier aan wanneer u geen quickscan wilt doen, maar wel de leerling wilt invoeren in het protocol.

Module Signalering

Wanneer u geen quickscan invult, begint u in principe bij de module Signalering, tenzij u, aan de hand van de door u ingevulde antwoorden op het gegevensblad, het advies krijgt de signalering over te slaan (in dit geval wordt de signering automatisch geblokkeerd) of zelf besluit de signalering over te slaan. De signalering dient om vast te stellen of verder diagnostisch onderzoek binnen het protocol zinvol is. In deze fase wordt dus nog geen uitspraak gedaan of de leerling mogelijk hoogbegaafd is! Alleen in die gevallen dat hier van al een duidelijk vermoeden bestaat (bv op basis van intelligentieonderzoek of omdat u al heeft vastgesteld dat de leerling beschikt over kenmerken van hoogbegaafdheid) slaat u de module signalering over.

Intake

De intake is bedoeld voor scholen die werken volgens het concept van handelingsgericht werken. Wanneer dit op uw school niet van toepassing is, kunt u dit onderdeel overslaan. De intake is specifiek bedoeld voor de intern begeleider en geeft meer duidelijkheid over het vervolgtraject. Na de intake bepaalt de intern begeleider de volgende fase: door naar de module Leerlingbegeleiding, door naar Diagnostiek of eerst extern onderzoek. De intake is te beschouwen als een voorfase van de module Diagnostiek.

Module Diagnostiek

U kunt na de quickscan, intake of na signalering het advies krijgen om door te gaan naar de module Diagnostiek. U kunt ook rechtstreeks terecht komen in de module Diagnostiek wanneer de signalering geblokkeerd wordt of wanneer u er zelf voor kiest om direct door te gaan. U kunt in de module Diagnostiek kiezen tussen een volledig diagnostisch onderzoek of een specifiek diagnostisch onderzoek.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

U kiest voor specifiek diagnostisch onderzoek wanneer u geen twijfels heeft over de (hoog) begaafdheid van de leerling en alleen vragen heeft over bepaalde aspecten van het functioneren van de leerling.

Wanneer u een volledig beeld wilt hebben van alle aspecten van het functioneren van de leerling is het wenselijk om de module diagnostiek geheel te doorlopen. Ook wanneer er gegevens van intelligentieonderzoek bekend zijn is het zinvol om de module Diagnostiek te doorlopen, u krijgt hier richtlijnen voor de didactische en pedagogische behoeften van de leerling, die nodig zijn voor het opstellen van een handelingsplan.

Module Leerlingbegeleiding

Normaal gesproken komt u na de module Diagnostiek terecht bij de module Leerlingbegeleiding. Het is ook mogelijk dat u naar aanleiding van de intake besluit om direct door te gaan naar de module Leerlingbegeleiding. Wanneer u alleen informatie wilt over compactingrichtlijnen, suggesties voor verrijking of voor de begeleiding van leerlingen, kunt u ook rechtstreeks naar module Leerlingbegeleiding gaan.

Module Evaluatie

Na de module Leerlingbegeleiding kunt u de effecten van uw begeleiding evalueren in deze module. Hier komt u dus alleen terecht, nadat u een handelingsplan heeft opgesteld voor de leerling.

3 Wat is er veranderd tijdens de laatste upgrade (juli 2011)

In deze handleiding hebben we een apart hoofdstuk ingeruimd voor de veranderingen van de laatste upgrade in juli 2011. Dit betreft een aantal aanvullingen, maar ook een groot aantal verbeteringen in de werking van het programma. Deze verbeteringen zult u als gebruiker zeker als een toegevoegde waarde ervaren.

Toevoeging Quickscan

- Er is een nulmodule toegevoegd aan de hand waarvan de leerkracht snel een overzicht krijgt voor welke leerlingen in zijn groep verder onderzoek binnen het protocol zinvol is. U kunt een groepsoverzicht printen waarin drie opties worden aangegeven: stoppen, doorgaan naar signalering of doorgaan naar diagnostiek.
- De intern begeleider krijgt aan de hand van de ingevulde quickscan een duidelijk overzicht van de behoefte aan verder onderzoek binnen de totale schoolpopulatie.

Module Signalering

- De teksten binnen deze module zijn aangepast, zodat u meer inzicht krijgt in de besluitvorming en het tot stand komen van de richtlijn.

Intake

- De opzet van de intake is verder aangepast aan de uitgangspunten van handelingsgericht werken.

Module Diagnostiek

- Alle teksten zijn verder uitgewerkt, zodat de interpretatie van de onderzoeksresultaten nog eenvoudiger wordt.
- Het is nu mogelijk om naast een volledig diagnostisch onderzoek, ook specifiek diagnostisch onderzoek te doen. Wanneer al bekend is dat de leerling begaafd is, kunt u nu alleen onderzoek doen naar die aspecten van het functioneren van de leerling, waarvan uit de intake of het voortraject gebleken is dat deze een knelpunt vormen. Dit maakt het onderzoek nog efficiënter en zorgt voor tijdsbesparing.
- U kunt een totaaloverzicht printen van de uitkomsten op alle clusters van de vragenlijst, u vindt hier alle resultaten van de vragenlijst diagnostiek overzichtelijk op één A-4.
- De aansluiting op het concept van handelingsgericht werken is nog verder uitgewerkt door de toevoeging van een analyse van de educatieve behoeften van de leerling. Dit is uitgewerkt in begeleidingssuggesties voor kansondersteuning en zorgbehoeften.

Module Leerlingbegeleiding

- Er is een vernieuwde versie van het handelingsplan beschikbaar, bestaande uit een leertrajectkaart voor de didactische aanpassingen en een begeleidingstrajectkaart voor de pedagogische aanpassingen in de begeleiding van de leerling. Gegevens uit de diagnostiekmodule worden meegenomen naar de begeleidingstrajectkaart, bij de leertrajectkaart is dit niet van toepassing. Oude versies van het handelingsplan die reeds zijn aangemaakt, blijven uiteraard behouden.
- De allernieuwste compactingrichtlijnen zijn toegevoegd.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

- De database van de materiaalrecensies is vernieuwd in opzet en inhoud. Ook het format van de materiaalrecensies is vernieuwd.

Module Evaluatie

- Het gespreksformulier voor de evaluatie met ouders op korte termijn is vereenvoudigd.
- U kunt de leertrajectkaart en begeleidingstrajectkaart die u evalueert, openen vanuit deze module.

4 Quickscan

De Quickscan is de voorlooptmodule op het gebruik van het DHH. Deze module wordt daarom ook wel de Nulmodule genoemd (zie stroomschema op pagina 20). Het invullen van de Quickscan voor een leerling is altijd de taak van de groepsleerkracht. De intern begeleider heeft zicht op de groepsresultaten en beheert het archief.

Indien u onderzoek wilt gaan doen met het DHH naar een specifieke leerling, bijvoorbeeld omdat ouders of groepsleerkracht aangeven dat zij vermoeden dat de leerling begaafd is, dan slaat u deze Nulmodule over en begint direct in de module die volgens uw eigen inzicht van toepassing is. Omdat de Quickscan een grofmazig instrument is, dat geen uitspraken doet of de leerling al dan niet begaafd is, maken we gebruik van één informatiebron: de groepsleerkracht. Triangulatie (het verzamelen van gegevens uit meerdere bronnen om de betrouwbaarheid van de resultaten te verhogen) vindt daarom in tegenstelling tot in de modules Signalering en Diagnostiek niet plaats.

Wij adviseren om de Quickscan op *maximaal* drie momenten in de schoolloopbaan van een leerling af te nemen:

- zes weken na instroom in groep 1;
- zes weken na instroom van groep 3
- aan het einde van eind groep 5.

Uiteraard geldt dat u de Quickscan in groep 3 en groep 5 alleen inzet voor die leerlingen die nog niet eerder herkend zijn als begaafde leerling en waarvoor geen andere zorgaspecten al eerder herkend zijn (autisme, dyslexie, leerzwak et cetera). In alle gevallen is het zo dat u het resultaat van de Quickscan naast u neer kunt leggen om zelfstandig een besluit te nemen. Als de scan aangeeft dat er onvoldoende aanleiding is voor onderzoek met het DHH, kunt u langs de normale weg altijd en op elk gewenst moment een dossier voor de leerling aanmaken.

Deze module kent drie fase:

1. Quickscan invullen
2. Resultaat bekijken
3. Beslissen over het vervolgtraject.

U kunt van alle formulieren zowel een lege als een ingevulde versie afdrukken. U volgt hier voor eenvoudig de instructie op het scherm.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

4.1 Het onderzoek

U maakt voor uw groep een bestand aan. U geeft daarbij de groep een ook voor de toekomst herkenbare naam: bijvoorbeeld groep 1/2010-2011. Vervolgens volgt u de instructie op het scherm om een leerlingenlijst in te voeren. U maakt op dit punt dus niet voor elke leerling apart een dossierblad aan! Mocht u in de toekomst leerlingen willen toevoegen of verwijderen dat kan dat. Daarna vult u voor elke leerling van uw groep een Quickscan in.

De Quickscan kan gebruikt worden om te bepalen of het verstandig is voor een leerling een traject in het DHH op te starten. De Quickscan vraagt u op vier aspecten aan te geven of u bepaalde gedragsaspecten bij de leerling herkent. Het invullen van de Quickscan neemt ongeveer vijf minuten per leerling in beslag. We adviseren u de vragen vanuit uw eerste ingeving te beantwoorden.

- *Kenmerken van de leerling*
Hier wordt u gevraagd of u kenmerken van begaafdheid bij de leerling herkent. Er worden vijf kenmerken genoemd. U kunt van meer dan een kenmerk aangeven dat u dit gedrag bij de leerling ziet. Herkent u geen van de kenmerken dan hoeft u niets in te vullen.
- *Didactische prestaties*
Hier vragen we u te benoemen of u een van de beschreven didactische prestatiesituaties bij de leerling herkent. U kunt kiezen uit drie omschrijvingen. U kunt slechts één aspect aanklikken. Indien u geen van de situaties herkent dan vult u niets in.
- *Didactische attitude*
Hier vult u in voor welk type taken de leerling een voorkeur heeft, u maakt uw keuze uit twee omschrijvingen. Als deze voorkeur voor u niet zichtbaar is, dan laat u de vraag open.
- *Pedagogische ontwikkeling*
Bij dit laatste aspect wordt u gevraagd of de genoemde pedagogische aspecten herkenbaar zijn bij de leerling. Er worden vijf kenmerken genoemd. U kunt van meer dan een kenmerk aangeven dat u dit gedrag bij de leerling ziet. Indien u geen kenmerken herkent vult u niets in.

Nota bene. Als geen van de kenmerken op een leerling van toepassing is, dan klikt u toch onderaan op de kop 'opslaan' om ervoor te zorgen dat de resultaten ook voor deze leerling zichtbaar worden in het groepsoverzicht. In dit geval krijgt u het advies om geen dossier voor de leerling aan te maken.

4.2 Resultaten

De resultaten van de Quickscan zijn op drie manieren terug te vinden. In de eerste plaats kunt u van de resultaten over uw groep een overzicht krijgen. Daarbij ziet u van elke leerling direct het resultaat. In de tweede plaats kunt u van alle groepen (op schoolniveau) het resultaat zien. In de derde plaats kunt u eenmaal ingevulde scans opslaan in een archief zodat ze voor de toekomst worden bewaard, maar uit het overzicht van het huidige schooljaar zijn verwijderd.

4.2.1 Op groepsniveau

U vindt het resultaat van de Quickscan terug in het groepsoverzicht. Achter de naam van elke leerling kunt u zien of uw antwoord een indicatie of contra-indicatie is voor een onderzoek naar een leerling met behulp van het DHH. Daarbij zijn er drie adviezen mogelijk:

1. Op het eerste gezicht lijkt er geen aanleiding te zijn voor verder onderzoek met het DHH.
2. Ga direct door naar module 1 Signalering.
3. Ga direct door naar module 2 Diagnostiek.

Betrouwbaarheid van het advies

Het computerprogramma genereert een advies op basis van door u zelf ingevoerde gegevens. Indien informatie onvolledig of onjuist is, wordt daarmee de betrouwbaarheid van het advies negatief beïnvloed. Om de betrouwbaarheid van resultaten te vergroten is het goed om in het team op basisniveau te oefenen met het herkennen van signaalgedrag van begaafdheid. Bovendien is het wijsheid te zorgen dat basale theoretische kennis aanwezig is. Het lezen van de eerste twee hoofdstukken uit het boek *Professioneel omgaan met begaafde leerlingen* is vanuit theoretisch perspectief in elk geval aan te raden.

Verantwoording van de adviezen

De Quickscan is ontwikkeld op verzoek van gebruikers. Zij wilden graag weten hoe zij konden bepalen of er onderzoek naar een leerling gedaan moest worden. In het verleden gaven we aan dat er vier redenen zijn om onderzoek te gaan doen. Eén van deze redenen is al voldoende om een onderzoek op te starten:

1. De ouders melden dat zij indicaties voor begaafdheid waarnemen;
2. De leerkracht ziet in het gedrag van de leerling indicaties voor begaafdheid;
3. De leerling presteert uitzonderlijk goed;
4. De leerling laat een afwijkende tendens zien in de ontwikkeling van deschoolprestaties over meerdere LVS/toetsmomenten die opvallend te noemen is.

Door deze insteek werd er relatief veel aan het persoonlijk inzicht van elke individuele leerkracht op een school overgelaten. De Quickscan maakt het mogelijk hierin meer systematisch op te treden.

Uit de verschillende leer- en persoonlijkheidseigenschappen van begaafde leerlingen hebben we vijf kenmerken geselecteerd die in vanuit theoretische opvattingen over begaafdheid als indicatie voor het leervermogen van de leerling worden benoemd. Daarbij heeft de didactische prestatie en de didactische attitude eveneens een signaalfunctie gekregen. Laatste factor is het pedagogisch functioneren. Uitgangspunt is dat disfunctioneren van de leerling 'ruis' kan veroorzaken bij de interpretatie van het leerling-gedrag in relatie tot vermeende begaafdheid. Nadat de lijst in het voorjaar 2010 was samengesteld is een grote groep leerkrachten benaderd met de vraag of zij voor hun hele klas de Quickscan wilde invullen. Het doel was dat wij op basis van de proefnorm die we uitgezet hadden konden beoordelen of deze norm redelijk was. Na een eerste meting (voorjaar 2010) is besloten de norm aan te scherpen tot de huidige norm. Een tweede meting maakte duidelijk dat deze norm ons doel representeerde (najaar 2010).

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

De Quickscan beoogt bij consistent invullen in ongeveer twintig procent van alle leerlingen te komen tot een advies voor verder onderzoek met het DHH. Niet van al deze leerlingen zal na diagnostisch onderzoek worden gezegd dat het waarschijnlijk is dat zij kunnen komen tot prestaties op begaafd niveau. Het DHH richt zich op een groep van ongeveer tien procent van de leerlingen, die over capaciteiten op begaafd niveau beschikt. Voor een aantal leerlingen zal dus in het vervolgtraject een conclusie komen dat de leerling naar waarschijnlijkheid niet tot de doelgroep van het protocol behoort.

4.2.2 Op schoolniveau

Het overzicht op schoolniveau is vooral interessant voor de intern begeleider of specialist hoogbegaafdheid in uw team. Deze kan met behulp van dit overzicht van elke groep waarvoor een Quickscan is afgenomen, direct zien wat de resultaten op niveau van die groep zijn. Zo kunt u precies zien voor hoeveel leerlingen er binnen uw school een advies is gegeven onderzoek te gaan doen met het DHH. U kunt daarbij ook zien met welke module geadviseerd is om te beginnen. Als u met uw team heeft afgesproken dat de scan afgenomen wordt, heeft u zo snel zicht op het totaalbeeld dat dit oplevert. Daardoor wordt het mogelijk een inschatting maken van de tijdinvestering en begeleiding die voor elke groep (op termijn) ingeruimd moet worden voor het begeleiden en/of coördineren van het onderzoek.

Gegevens uit het verleden afgenomen scans

Om te voorkomen dat u na verloop van enkele jaren een onoverzichtelijk hoeveelheid groepen heeft waarvoor een Quickscan is ingevuld, is een archieffunctie ontwikkeld. We raden u aan om aan het einde van een schooljaar van elke groep de resultaten te verplaatsen naar het archief en daar te bewaren totdat de laatste leerling uit die groep de school heeft verlaten. Op deze manier kunt u later, indien gewenst, nog eens nazien wat de resultaten van de scan van een bepaalde leerling waren.

4.3 Beslissen over het vervolgtraject

Per leerling beslist u op basis van het advies van de scan zelf of u met behulp van het DHH verder onderzoek wilt doen naar een leerling. Indien verder onderzoek geadviseerd wordt, kunt u direct vanuit dit scherm een dossier voor de leerling aanmaken.

Zijn er onvoldoende signalen ingevoerd maar u wilt toch verder onderzoek doen, dan doet u dit via de gebruikelijke weg. U maakt een dossier aan vanuit het scherm Beheer, optie Leerlingen. Wij wijzen erop dat de Quickscan altijd een momentopname is en absoluut geen uitsluitsel geeft over eventuele hoogbegaafdheid van de leerling. De gebruiker bepaalt daarbij steeds zelf welke 'waarde' hij aan een gegeven advies toekent. Het is altijd mogelijk een gegeven advies naast u neer te leggen en op basis van uw eigen indruk een ander besluit te nemen. Tot slot geven we op dit punt aan dat twee verschillende personen een heel verschillend beeld kunnen hebben van een leerling. Als dat het geval is, raden we u aan de leerling altijd het voordeel van de twijfel te geven.

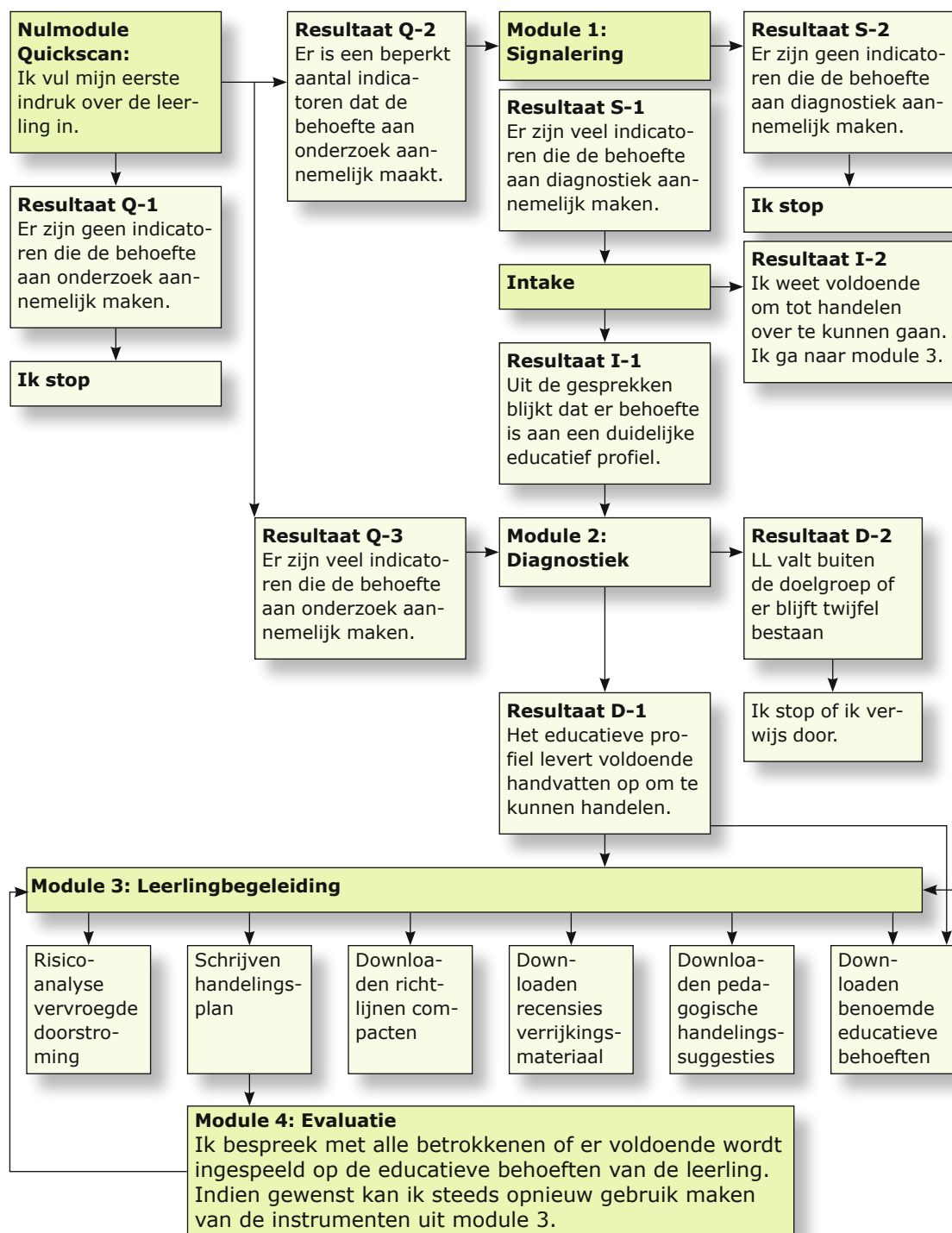
4.4 Toelichting op het stroomschema

Op de volgende pagina vindt u een globaal schema met daarin het proces van handelingsgericht werken zoals dat met het DHH gevolgd kan worden. U kunt voor elke leerling insteken in elke fase van het protocol waarvan het startblokje lichtgrijs gearceerd is. Dit betekent dat u de fase voor Diagnostiek altijd vooraf laat gaan door een intakegesprek met ouders, groepsleerkracht en (afhankelijk van de leeftijd) de leerling. Vervolgens kunt u voor uw strategiebepaling in het stroomschema zien wat de meest logische vervolgstap is. U kunt echter steeds afwijken van deze begeleidingsroute en een eigen route inzetten. U bent dus niet verplicht om bij de Quickscan te beginnen, u kunt ook bij een van de andere modules beginnen.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Stroomschema Quickscan

5 De module Signalering

De groepsleerkracht verzorgt de informatie in de fase van signalering. U bent nu aangekomen bij het stappenoverzicht van de signaleringsfase (zie stroomschema Signalering op blz. 27).

De module kent drie fasen:

1. Het onderzoek
2. De resultaten
3. Beslissen over het vervolgtraject

Nota bene: u kunt van alle formulieren zowel een lege als een ingevulde versie printen, hiervoor zijn twee verschillende printericoontjes (ingevuld) (leeg) opgenomen in het stappenoverzicht.

5.1 Het onderzoek

In de module Signalering wordt u gevraagd gegevens te verzamelen over een leerling, zodat op basis daarvan bekeken kan worden of verder intern diagnostisch onderzoek raadzaam is. Dit doet u door gebruik te maken van de signaleringslijst, uw algemene indruk over de leerling in te vullen en bestaande didactische gegevens in te vullen. Tevens nodigt u de ouders uit om hun beeld van de leerling te beschrijven en hun signaleringslijst in te vullen.

De signaleringslijst voor de leerkracht, de signaleringslijst voor de ouders en het overzicht *bestaande didactische gegevens* zijn in deze module verplicht in te vullen onderdelen.

Bij het verzamelen van de gegevens in de module Signalering geldt het volgende:

- U kunt ouders per e-mail uitnodigen online de signaleringslijst in te vullen.
- Ouders kunnen inloggen en direct online de signaleringslijst invullen. Zij hebben zeer beperkte gebruikersrechten en kunnen dus alleen de vragenlijst met betrekking tot hun eigen kind invullen. Bovendien kunnen zij na het afronden van de vragenlijst uit deze module niet meer opnieuw inloggen. Eindresultaten in de vorm van grafieken en conclusies zijn daarbij voor ouders niet online beschikbaar.
- Indien gewenst kunnen ouders ook gewoon de gegevens op papier verstrekken, u kunt altijd lege formulieren afdrukken en hen deze ter hand stellen.
- Ouders die online de vragenlijst invullen krijgen een heldere toelichting wat er van hen verwacht wordt. Bovendien kunnen zij per vraag een korte toelichting bekijken om te zien wat er precies met de vraag wordt bedoeld. Door veel met voorbeelden te werken zijn vragen voor ouders inzichtelijker en eenvoudiger te beantwoorden.
- Leerkrachten die online de vragenlijst invullen krijgen een heldere toelichting wat er van hen verwacht wordt. Bovendien kunnen zij per vraag een korte toelichting bekijken om te zien wat er precies met de vraag wordt bedoeld. Door veel met voorbeelden te werken zijn vragen voor leerkrachten inzichtelijker en eenvoudiger te beantwoorden.
- Bij het verzamelen van bestaande didactische gegevens krijgt u per vakgebied online hulp voor het scoren door middel van de helpfunctie. De toelichting verschijnt aan de rechterzijde van uw scherm.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

5.1.1 Algemene indruk

In het tekstvak Algemene indruk kun u in het kort aangeven welk beeld u heeft van de leerling. Eventueel kunt u een toelichting geven op de antwoorden die u in de signaleringslijst gaf. Ouders vullen ook hun algemene indruk in.

5.1.2 De signaleringslijst

De signaleringslijst bestaat uit 22 stellingen. U kunt kiezen uit de antwoorden 'nooit', 'soms', 'geregeld', en 'bijna altijd'. NB: het programma is zo geprogrammeerd dat u op alle vragen een antwoord moet geven om de betrouwbaarheid te vergroten. Pas als u alle antwoorden heeft ingevuld, ziet u bij het stappenoverzicht een vinkje achter de regel 'signaleringslijst leerkracht' verschijnen. Laat u vragen onbeantwoord, dan kunt u het programma weliswaar tussentijds onderbreken, maar dan kan de computer geen richtlijn voor interpretatie genereren. Uw antwoorden blijven echter bewaard en kleuren lichtgrijs. Openstaande vragen kunt u eenvoudig herkennen als u een volgende keer de signaleringslijst opent. Eventuele wijzigingen kunt u invoeren door op de daartoe bestemde knop te klikken.

5.1.3 De huidige didactische gegevens

Bij Didactische gegevens vult u de resultaten van de laatst afgenomen Cito-toetsen in. De richtlijnen voor het berekenen van grens van de A+ scores vindt u bij de helpfunctie in het programma. Wanneer u voor een bepaald vakgebied geen Cito-toetsen afneemt, dan geeft u een beoordeling op grond van de prestaties in de klas en de methodegebonden toetsen. U kunt kiezen uit de kwalificaties E/D (zeer zwak tot zwak); C (zwak tot gemiddeld); B (gemiddeld tot bovengemiddeld); A (goed); A+ (zeer goed). Wanneer u DLE-toetsen afneemt, kunt u de scores omrekenen naar een Cito-normering met behulp van de omrekentabellen in het DLE-boek. U maakt op dit punt van het traject dus gebruik van bestaande gegevens. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat u op dit punt van het traject reeds gaat doortoetsen. Het protocol maakt gebruik van de Cito-scores A t/m E, bij de nieuwe Cito-toetsen wordt gebruik gemaakt van de indeling I t/m V. U kunt bij de tabel Didactische gegevens zien hoe u de 'oude' Cito-scores kunt vertalen naar de nieuwe indeling.

Nota Bene: Net als bij de signaleringslijsten kunt u hier geen aspecten onbeantwoord laten. Als niet voor alle vakgebieden een kwalificatie is ingevuld, komt de computer niet tot een richtlijn voor de interpretatie van de signaleringsprocedure.

Voor leerlingen uit groep 1-2 maakt u gebruik van uw eigen leerlingvolgsysteem voor kleuters. Omdat de meeste systemen niet werken met Cito-scores is gekozen voor een waarderingscore tussen 'zeer zwak' en 'zeer goed'

5.2 Resultaten

Om de resultaten van uw signaleringsonderzoek te beoordelen, maakt u gebruik van stap 2 in deze module. Door de link Conclusies en grafieken te volgen kunt u alle resultaten bekijken, afdrukken en eventueel opslaan als Worddocument.

5.2.1 Interpretatie van gegevens

U krijgt een richtlijn voor de interpretatie van de signaleringsprocedure. Deze richtlijn is gebaseerd op de signaleringslijst voor de ouders, op die voor de leerkracht en op de bestaande didactische gegevens uit het LVS (of bij groep 1-2 de gegevens over het ontwikkelingsniveau). U ziet tevens een advies naar aanleiding van de signaleringsprocedure. Daarnaast ziet u een grafische weergave van de scores op de signaleringslijsten en de didactische gegevens.

Betrouwbaarheid van het advies

Het computerprogramma genereert een advies op basis van de informatie die u aanlevert. Als deze informatie onvolledig of onjuist is, wordt daarmee de betrouwbaarheid van het advies negatief beïnvloed.

Verslaglegging van de fase van signalering

In het stappenoverzicht vindt u onder de kop Conclusies en grafieken een verzamelstaat waarin verslag gedaan wordt van de bevindingen van de signaleringsfase (het signaleringsverslag). De resultaten van de signaleringslijsten en de resultaten van de didactische gegevens uit het leerlingvolgsysteem worden grafisch weergegeven. Doordat de resultaten van de signaleringslijst van de ouders en die van de leerkracht in één grafiek zijn opgenomen, worden eventuele verschillen van inzicht met betrekking tot de leerling snel zichtbaar gemaakt.

Onder de grafieken worden de richtlijnen voor de interpretatie van de signaleringsgegevens weergegeven. Deze richtlijnen zijn gebaseerd op drie informatiebronnen:

- De signaleringslijst die de leerkracht heeft ingevuld.
- De signaleringslijst die de ouders hebben ingevuld.
- De bestaande didactische gegevens uit het leerlingvolgsysteem.

Per bron wordt hierin weergegeven of er voldoende indicaties zijn die veronderstellen dat de leerling wellicht op begaafd of hoogbegaafd niveau kan functioneren, ondersteunen.

Vervolgens treft u in een aparte link het advies aan wat uw vervolgstappen op basis van deze informatie kunnen zijn. Bij dit advies is ervan uitgegaan dat uit ten minste twee bronnen een positieve indicatie moet blijken. Bijvoorbeeld: stel dat uit de vragenlijst van de ouders een positieve indicatie volgt, dan moet om een advies voor intern onderzoek te krijgen uit de vragenlijst van de leerkracht, of uit de bestaande didactische gegevens ook een positieve indicatie naar voren komen.

Er is één uitzondering: wanneer alleen de didactische gegevens hoog scoren wordt ook geadviseerd om door te gaan met de module Diagnostiek. In dat geval overstijgt het gewicht van de prestaties van de leerling het gewicht van de observaties van ouders en leerkracht. Voordat u definitief een besluit neemt of u het advies van het protocol wilt opvolgen, doet u er goed aan om de informatie die u hebt ingevuld bij de stappen Algemene informatie van de leerkracht en Algemene informatie van de ouders mee te wegen.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

25

HOOFDSTUK 5 DE MODULE SIGNALERING

Uit de signaleringslijsten komt naar voren dat intern diagnostisch onderzoek naar de leerling niet noodzakelijk lijkt omdat er onvoldoende positieve indicaties gevonden zijn.

Uit de algemene informatie van de ouders en de leerkracht leidt u zelf af dat er wellicht sprake is van onderpresteren en dat dit de reden is waarom er te weinig positieve indicaties gevonden zijn.

U kunt er dan alsnog voor kiezen om wel een volledig intern diagnostisch onderzoek te gaan doen.

Voorbeeld

Uit de signaleringslijsten komt naar voren dat intern diagnostisch onderzoek naar de leerling niet noodzakelijk lijkt omdat er onvoldoende positieve indicaties gevonden zijn.

Uit de algemene informatie van de ouders en de leerkracht leidt u zelf af dat er wellicht sprake is van onderpresteren en dat dit de reden is waarom er te weinig positieve indicaties gevonden zijn.

U kunt er dan alsnog voor kiezen om wel een volledig intern diagnostisch onderzoek te gaan doen.

Indien u meer achtergrondinformatie wilt hebben over de fase van signalering, kunt u gebruik maken van les 2 uit het cursusboek *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs* (3e druk).

Verantwoording voor de richtlijnen voor interpretatie

De richtlijnen voor de interpretatie zijn gebaseerd op twee soorten ervaringen. In de eerste plaats hebben wij gekeken in welke gevallen wij in de afgelopen jaren zelf scholen adviseerden om intern diagnostisch onderzoek te doen naar een leerling. Daarbij hebben wij steeds bekeken of er uit de gesprekken met ouders en leerkrachten gegevens naar voren kwamen die een indicatie voor mogelijke begaafdheid waren. Deze indicaties hebben wij weergegeven in de *Kenmerkenlijst hoogbegaafdheid* zoals deze is opgenomen in het boek *Een doorgaande lijn voor hoogbegaafde leerlingen. Een praktische gids voor basisschoolbeleid* (Utrecht, Lemma, 2000, bijlage 5). Als grens voor 'voldoende indicaties' hebben wij bij deze lijst gehanteerd dat ongeveer 65 procent van de maximale score (14,5 punten) behaald moest worden. Deze lijst hebben we aangepast voor gebruik in het computerprogramma waarbij we de grens van 14,5 punten zijn blijven hanteren.

Omdat er altijd situaties mogelijk zijn waarbij twijfel een rol speelt, bijvoorbeeld omdat scores net niet hoog genoeg zijn, wordt er bij die gevallen waarbij zowel de ouders als de leerkracht een score halen van minimaal 11 punten en maximaal 14 punten, een tweede telling uitgevoerd. Bij de tweede telling wordt gekeken in hoeverre tenminste de leereigen-

schappen van hoogbegaafde leerlingen vertegenwoordigd zijn. Scoren zowel de ouders als de groepsleerkracht op deze eigenschappen ten minste 8 punten dan wordt vervolgens gekeken naar de bestaande didactische gegevens. Scoort een leerling daar ten minste 2,5 punten (en bij groep 1-2 ten minste 3,5 punten), dan wordt verder onderzoek geadviseerd omdat de leerling dan beschouwd wordt als een 'grensgeval'. Dit proces verloopt geheel automatisch, u hoeft hiervoor geen aparte handelingen te verrichten.

Voor de didactische prestaties van een leerling hebben we in groep 1-2 een minimale score vastgesteld van 5 punten, daarbij krijgt een ontwikkelingsgebied dat als 'goed' wordt gescoord 0,5 punten en een ontwikkelingsgebied dat als 'zeer goed' wordt gescoord 1 punt. Daarbij geldt dat leerlingen met een score van minimaal 3,5 punten en maximaal 4,5 punten nu als 'grensgeval' aangemerkt worden. De onderdelen grove en fijne motoriek worden bij de scoring niet meegeteld. Bij groep 3-8 geldt voor de didactische prestaties een minimale score van 3,5 punten, daarbij krijgt een A-score 0,5 punten en een A⁺-score 1 punt. De aspecten schrijven, expressie en lichamelijke opvoeding tellen niet mee voor het bepalen van de uiteindelijke score. Scores van 2,5 en 3 punten worden gezien als scores in een grensgebied. In de tweede plaats hadden we vanaf het schooljaar 2003-2004 veel medewerking van leerkrachten die bereid waren voor leerlingen uit hun klas, van wie zijzelf of de ouders van de leerling dachten dat er sprake was van mogelijke begaafdheid, de signaleringsprocedure zoals deze nu in het protocol zijn opgenomen te doorlopen. Op basis van handmatige interpretatie zijn wij tot de conclusie gekomen dat het hanteren van de door ons gestelde grens een redelijke is. De leerkrachten beschikten allen over voorkennis over het onderwerp hoogbegaafdheid en hebben de interpretatie onafhankelijk van ons verricht.

Omdat er echter altijd situaties zijn voor te stellen die afwijken van datgene wat ondervangen kan worden door enig computerprogramma, blijft de definitieve besluitvorming en verantwoordelijkheid bij de gebruiker van het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid.

5.3 Beslissen over het vervolgtraject

Zoals eerder aangegeven, begeleidt de module Signalering u bij de beslissing of het wenselijk is om verder intern diagnostisch onderzoek naar een leerling te doen. Het programma geeft echter slechts een richtlijn en het is steeds aan u als gebruiker om te beoordelen of u zich kunt vinden in de gegenereerde richtlijn en het daaruit voortvloeiende advies. Bij uw besluit neemt u de volgende aspecten in uw afweging mee:

- Wat zijn de resultaten van het signaleringsonderzoek volgens de computer?
- Wordt dit beeld ondersteund door de algemene informatie van de ouders?
- Wordt dit beeld ondersteund door de algemene informatie van de leerkracht?
- Wordt dit beeld ondersteund door de gegevens uit overige bronnen?

Het is dus uw eigen verantwoordelijkheid of u als gebruiker al dan niet een advies opvolgt. Indien de richtlijnen van het programma niet ondersteund worden door de algemene informatie van ouders en leerkracht en/of overige bronnen, is het in veel gevallen raadzaam om intern onderzoek te verrichten. In die gevallen waarbij u blijft twijfelen, is extern diagnostisch onderzoek raadzaam.

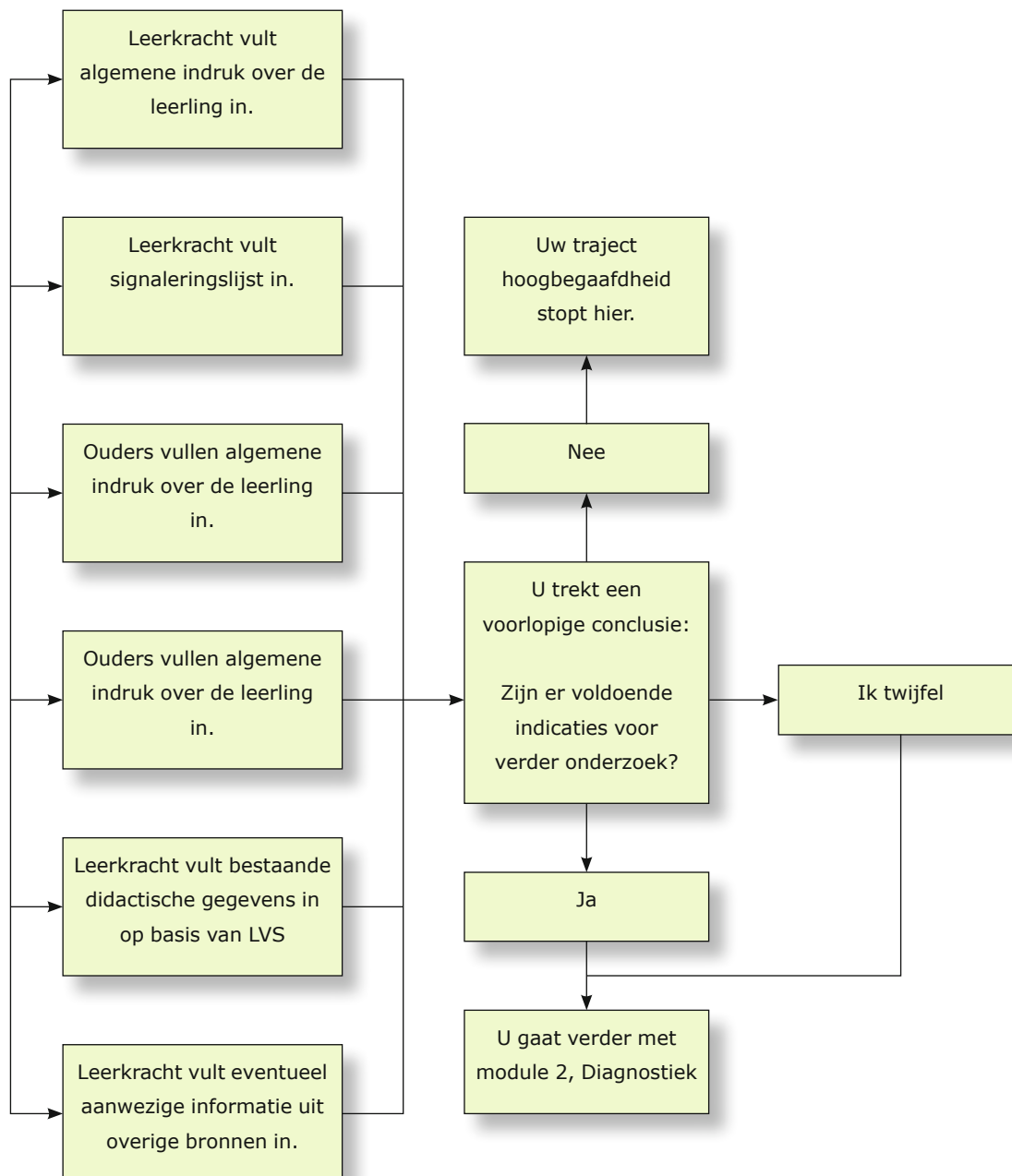
Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

27

Nota bene: De stap Beslissen over het vervolgtraject is een verplichte stap. Na het afronden van deze stap weet het programma dat de module is afgerond. Deze stap moet ook zijn afgerond voordat dossiers worden overgezet naar de volgende groep en/of leerkracht, anders kunnen er gegevens verdwijnen. Deze gegevens zijn overigens niet echt verdwenen, u kunt deze weer terugvinden wanneer u de leerling terugplaatst naar zijn oorspronkelijke groep

Stroomschema Module 1 Signalering

6 De module Diagnostiek (inclusief intake)

28

Het verrichten van het diagnostisch onderzoek dat binnen de professionele grenzen van de school mogelijk is, is een taak die van de groepsleerkracht, samen met de intern begeleider. U bent nu in het programma gekomen bij het stappenoverzicht van de diagnostiekfase (zie stroomschema blz. 46).

Voorafgaand aan de module Diagnostiek kunt u de intake doorlopen. De intake is facultatief en is specifiek bedoeld voor scholen die werken volgens het concept van handelingsgericht werken. De intake bestaat uit de volgende onderdelen

1. Het eerste gesprek

- *Intake*
Hier beschrijft u de hulpvraag van leerkracht, ouders en leerling.
- *Kansen*
U geeft aan wat de beschermende factoren zijn volgens de leerkracht, ouders en leerling.
- *Oplossingen*
U geeft aan welke verklarende factoren er zijn volgens de leerkracht, ouders en leerling.
- *Voorgeschiedenis*
U beschrijft welke interventies er zijn gedaan op school en thuis.
- *Resultaten*
U geeft aan welke verwachtingen er zijn bij leerkracht, ouders en leerling.
- *Transactionele samenvatting*
U geeft een samenvatting van de gegevens van de leerkracht en de ouders.

2. Strategie bepalen

- Door naar de module Leerlingbegeleiding
- Door naar de module Diagnostiek
- Verwijzen voor extern psycho-diagnostisch onderzoek

Na de intake kunt u direct doorgaan naar de module Leerlingbegeleiding wanneer u voldoende informatie heeft over het functioneren van de leerling of besluiten tot extern onderzoek. In alle andere gevallen komt u terecht bij de module Diagnostiek.

De module Diagnostiek kent drie fasen:

- 1 Het onderzoek
- 2 De resultaten
- 3 Beslissen over het vervolgtraject

Nota bene: u kunt van alle formulieren zowel een lege als een ingevulde versie printen, hiervoor zijn twee verschillende printericoontjes (ingevuld) (leeg) opgenomen in het stappenoverzicht.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

6.1 Het onderzoek

In deze module krijgt u meer duidelijkheid over de begaafdheid van de leerling en zijn specifieke leer- en begeleidingsbehoeften. De vragenlijst voor de leerkracht, de vragenlijst voor ouders en de resultaten van het doortoetsen zijn voor deze module de verplicht in te vullen onderdelen. Bestaande didactische gegevens ontleent het programma aan de informatie die u in Module 1 invulde. U kunt kiezen uit een volledig diagnostisch onderzoek of specifiek diagnostisch onderzoek.

Bij het verzamelen van de gegevens in de module Diagnostiek geldt het volgende:

- U kunt ouders per e-mail uitnodigen online de observatielijst in te vullen.
- Ouders kunnen inloggen en direct online de observatielijst invullen. Zij hebben zeer beperkte gebruikersrechten en kunnen dus alleen de vragenlijst met betrekking tot hun eigen kind invullen. Bovendien kunnen zij na het afronden van de vragenlijst uit deze module niet meer opnieuw inloggen. Eindresultaten in de vorm van grafieken en conclusies zijn daarbij voor ouders niet online beschikbaar.
- Indien gewenst kunnen ouders ook gewoon de gegevens op papier verstrekken, u kunt altijd lege formulieren afdrukken en hen deze ter hand stellen.
- Ouders die online de vragenlijst invullen krijgen een heldere toelichting wat er van hen verwacht wordt. Bovendien kunnen zij per vraag een korte toelichting bekijken om te zien wat er precies met de vraag wordt bedoeld. Door veel met voorbeelden te werken zijn vragen voor ouders inzichtelijker en eenvoudiger te beantwoorden.
- Leerkrachten die online de vragenlijst invullen krijgen een heldere toelichting wat er van hen verwacht wordt. Bovendien kunnen zij per vraag een korte toelichting bekijken om te zien wat er precies met de vraag wordt bedoeld. Door veel met voorbeelden te werken zijn vragen voor leerkrachten inzichtelijker en eenvoudiger te beantwoorden.
- Leerlingen kunnen inloggen en direct online de observatielijst invullen. Zij hebben zeer beperkte gebruikersrechten en kunnen dus alleen de vragenlijst over zichzelf invullen. Bovendien kunnen zij na het afronden van de vragenlijst uit deze module niet meer opnieuw inloggen. Andere instrumenten en eindresultaten in de vorm van grafieken en conclusies zijn daarbij voor leerlingen niet online beschikbaar.
- Indien gewenst kunnen leerlingen ook gewoon de vragenlijst op papier invullen. U kunt altijd lege formulieren afdrukken en hen deze ter hand stellen.
- Leerlingen die online de vragenlijst invullen krijgen een heldere toelichting wat er van hen verwacht wordt. Bovendien kunnen zij per vraag een korte toelichting bekijken om te zien wat er precies met de vraag wordt bedoeld. Door veel met voorbeelden te werken zijn vragen voor leerlingen inzichtelijker en eenvoudiger te beantwoorden.
- Bij het verzamelen van bestaande didactische gegevens krijgt u per vakgebied online hulp voor het scoren door middel van de helpfunctie. De toelichting verschijnt aan de rechterzijde van uw scherm.

- Doortoetsen vormt bij alle onderzoek een verplicht onderdeel van het diagnostisch proces. Voor de leerlingen in groep 1-2 kijkt u naar de kernontwikkelingsgebieden
 - taal/denken
 - wereldverkenning
 - ordenen
 - ruimtelijke oriëntatie
 - tijdsoriëntatie
 - taakgerichte vaardigheden

U baseert uw conclusie op basis van de op uw school aanwezige ontwikkelingsschalen of observatie-instrumenten voor leerlingen groep 1-2.

Voor leerlingen in groep 1-2 geeft u de voorsprong direct in maanden weer. Daarbij kunt u kiezen tussen de intervallen 0-6 maanden, 7-12 maanden, en meer dan 12 maanden.

Bij het doortoetsen van de leerlingen in groep 3-8 toetst u door op:

- spelling
- begrijpend lezen
- rekenen

Het computerprogramma berekent automatisch de didactische voorsprong op een vakgebied voor leerlingen in groep 3-8. De omvang van de voorsprong wordt weergegeven binnen een van de drie mogelijke intervallen: 0-6 maanden, 7-12 maanden, en 12 maanden of meer.

Specifiek diagnostisch onderzoek

Wanneer u kiest voor specifiek diagnostisch onderzoek wordt ervan uitgegaan dat al voldoende duidelijk is dat er sprake is van begaafdheid en vervalt dus het cluster leer- en persoonlijkheidseigenschappen. U kunt een keuze maken uit de volgende deelaspecten van het functioneren van de leerling.

- Prestatiemotivatie
- Werk- en leerstrategieën
- Sociaal functioneren
- Zelfbeeld
- Perfectionisme

Ouders en leerkracht vullen vervolgens alleen die vragen in van de observatielijst, die betrekking hebben op de uitgekozen clusters. U krijgt in dit geval geen conclusie over mogelijk onderpresteren of faalangst. Naast een gedeelte van de vragenlijsten is het doortoetsen ook bij specifiek onderzoek een verplicht onderdeel. Het blijft mogelijk de gegevens van de leerling op te nemen.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Volledig diagnostisch onderzoek

Bij het volledig diagnostisch onderzoek wordt zowel gekeken naar de leer- en persoonskenmerken van begaafdheid, als naar de volgende aspecten van het functioneren van de leerling:

- Prestatiemotivatie
- Werk- en leerstrategieën
- Sociaal functioneren
- Zelfbeeld
- Perfectionisme
- Onderpresteren
- Faalangst

U krijgt meer duidelijkheid over deze aspecten van de leerling door het invullen van een observatielijst. Ouders vullen deze observatielijst ook in. Verder vult u de huidige didactische gegevens in (wanneer u de module Signalering hebt doorlopen, worden deze gegevens automatisch overgenomen. Naast de huidige didactische gegevens gaat u doortoetsen met de toetsen van het leerlingvolgsysteem op ten minste drie vakgebieden (spelling, begrijpend lezen en rekenen). Voor leerlingen in groep 1-2 geldt een afwijkende instructie voor het doortoetsen omdat toetsen zoals die in groep 3-8 gebruikt kunnen worden nog niet van toepassing zijn. Indien gewenst kan voor leerlingen vanaf groep 5 de leerling-vragenlijst worden ingevuld. Het invullen van deze lijst is echter niet vereist om tot een conclusie te komen. Voor leerlingen van groep 1 t/m 4 kunt u de gegevens invoeren van een gesprek met de leerling. Als u alle gegevens hebt verzameld, kunt u de eerste resultaten direct online bekijken en eventueel afdrukken.

Na het verzamelen van de gegevens kunt u de resultaten online bekijken en eventueel afdrukken. Op basis van deze resultaten volgt een oudergesprek waarin u uw bevindingen kunt toelichten en ouders hun informatie kunnen nuanceren of aanvullen. Eventuele verschillen in inzicht tussen ouders en school worden eveneens in dit gesprek aan de orde gesteld. Na afloop van het gesprek met ouders schrijft de intern begeleider het eindverslag waarin u een samenvatting geeft van de gevonden resultaten aan de hand van het door de computer gegenereerde verslag en aanvullende informatie. In het eindverslag geeft de intern begeleider tevens haar eigen interpretatie van de gegevens weer en haar eindconclusie.

Hieronder worden de onderdelen weergegeven zoals die onderdeel uitmaken van een volledig diagnostisch onderzoek.

6.1.1 Gegevens uit het LVS

Groep 1-2

Omdat bij kleuters slechts een beperkte voorspellende waarde ontleend kan worden aan de diagnose hoogbegaafdheid, hebben wij ervoor gekozen om bij kleuters te bepalen of er op het moment van diagnostiek sprake is van een brede ontwikkelingsvoorsprong (voor meer informatie zie les 2 en les 6 in het boek *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen* in het basisonderwijs 3^e druk). De mate van de voorsprong bij de kleuter alsmede de

breedte waarin deze voorsprong waarneembaar is, geven voldoende indicaties of u wellicht aanpassingen moet doen in het leerstofaanbod (of dat u zelfs in de toekomst over vervroegde doorstroming moet gaan nadenken). Om ervoor te zorgen dat niet alleen bekeken wordt of de leerling wellicht wat verder is op het gebied van voorbereidend rekenen en voorbereidend lezen, hebben wij gekozen om naar 17 aspecten binnen de kinderlijke ontwikkeling te kijken. Per ontwikkelingsgebied maakt u een inschatting van het niveau van de leerling ten opzichte van zijn leeftijdgenoten of (indien er reeds sprake is geweest van een vervroegde doorstroming) ten opzichte van zijn groepsgenoten. Er wordt een indeling in vijf niveaus gehanteerd. U kunt uw kwalificatie ontleen aan uw eigen leerlingvolgsysteem voor kleuters (zie ook module 1, Signalering).

Groep 3-8

De computer neemt de gegevens, die u invoerde in de tabel Didactische gegevens uit de module Signalering, automatisch over in deze tabel. Mocht u dit doen, beseft u dan dat wijzigingen op dit punt van invloed kunnen zijn op de conclusie zoals deze eerder in module 1 bij de fase van signalering is geformuleerd. Wanneer u de fase Signalering heeft overgeslagen, moet u uiteraard de huidige didactische gegevens nog wel invullen. Indien u Cito-toetsen hanteert, kunt u de scores direct invullen.

Voor richtlijnen voor het berekenen van grens van de A+ scores verwijzen we u naar de help-functie in het programma. Maakt u gebruik van DLE-toetsen, dan dient u de scores om te zetten naar Cito-scores. U kunt hiervoor het DLE-boek gebruiken. In het protocol wordt gebruik gemaakt van de Cito-scores A t/m E, bij de nieuwe Cito-toetsen wordt gebruik gemaakt van de indeling I t/m V. U kunt bij de tabel Didactische gegevens zien hoe u de 'oude' Cito-scores kunt vertalen naar de nieuwe indeling. Voor die vakgebieden waarvoor u geen Cito-toetsen afneemt, geeft u een beoordeling naar aanleiding van de prestaties op de methodegebonden toetsen en uw indruk van de leerling.

U gaat hierbij uit van de volgende normering:

- E/D zwak tot zeer zwak
- C zwak tot gemiddeld
- B gemiddeld tot bovengemiddeld
- A goed
- A+ zeer goed

Hierbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat een beoordeling op deze manier minder betrouwbaar is, omdat deze niet gestoeld is op landelijk genormeerde toetsen.

6.1.2 Leerkracht- en ouder vragenlijst

In het protocol zijn zowel voor de ouders als voor de leerkracht een aparte vragenlijst opgenomen. Deze vragenlijsten lijken inhoudelijk sterk op elkaar maar kunnen in nuance verschillen. De manier waarop vragenlijsten zijn opgezet verschilt echter niet van elkaar. Zowel de leerkracht als de ouders kunnen de vragenlijst online invullen (let op: een wachtwoord en inlogcode is vereist, zie verdere informatie op het scherm). In dat geval kan, waar nodig is,

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

direct gebruikgemaakt worden van een toelichting op iedere vraag zodat voor de betrokkenen duidelijk is hoe een vraag het beste geïnterpreteerd kan worden. De instructie voor het invullen op de vragenlijst vindt u op het scherm. Natuurlijk is het ook mogelijk de vragenlijsten blanco af te drukken zodat ouders en/of leerkracht de lijst op papier kunnen invullen.

6.1.3 De resultaten van het doortoetsen

Groep 1-2

Indien een leerling niet is doorgetoetst kan in feite niet bepaald worden of de leerling ook een voorsprong heeft op de andere leerlingen. Daarom vragen we u bij kleuters de toets en/of observatieresultaten in te vullen op de onderstaande ontwikkelingsgebieden:

- taal/denken
- wereldverkenning
- ordenen
- ruimtelijke oriëntatie
- tijdsoriëntatie
- taakgerichte vaardigheden

U kunt deze gegevens ontleen aan uw observatiesysteem voor kleuters of aan de toetsbatterij voor kleuters die op school beschikbaar is, of aan een combinatie van beiden. De instructie over het overnemen van deze gegevens in het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* vindt u op het scherm. De voorsprong van de leerling wordt in maanden weergegeven. Indien het aantal maanden voorsprong het niveau van eind groep 2 overstijgt, neemt u vervolgens de toetsen van groep 3 af. De resultaten van deze laatste toetsen zijn echter niet verplicht om een conclusie te genereren. Indien u besluit om de leerling niet of niet op alle gebieden door te toetsen, kan het computerprogramma weliswaar een conclusie genereren (dat gebeurt op bestaande didactische gegevens), maar heeft dit wel consequenties voor de betrouwbaarheid van de uitslagen. Voor het berekenen van de conclusies gaat het computerprogramma er dan van uit, dat er geen voorsprong is waargenomen!

Hoewel niet alle (potentieel) hoogbegaafde leerlingen een didactische voorsprong hebben, kan wel gesteld worden dat indien u wél een behoorlijke didactische voorsprong meet, de conclusie dat u zeer waarschijnlijk te maken hebt met een hoogbegaafde leerling positief beïnvloed wordt. Tevens is het vaststellen of de leerling al dan niet over een didactische voorsprong beschikt, van belang voor de aanpassingen die u in uw leerstofaanbod dient te maken en voor een beslissing aangaande vervroegde doorstroming.

Groep 3-8

Om te kunnen bepalen of de leerling een didactische voorsprong heeft en hoe groot die voorsprong is, gaat u doortoetsen op drie verplichte leerstofgebieden:

- begrijpend lezen
- spelling
- rekenen

Indien u besluit de leerling niet door te toetsen, dan maakt dit de conclusie van het protocol minder betrouwbaar. Bovendien heeft u de resultaten van het doortoetsen bij het schrijven van een handelingsplan nodig om het leerstofaanbod goed op de leerling te kunnen afstemmen. De instructies over de manier waarop u de resultaten in het protocol kunt overnemen en welke toetsen worden geadviseerd, vindt u op het scherm door met de cursor op het vraagteken te gaan staan. Het computerprogramma berekent aan de hand van uw informatie zelf wat de omvang van de voorsprong is. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in 'geen of nauwelijks voorsprong' (0-6 maanden) 'een beperkte voorsprong' (7-12 maanden) en 'een ruime voorsprong' (12 maanden of meer). Deze resultaten worden grafisch weergegeven.

Let op: onderpresterende leerlingen behalen veelal slechte scores op hun eigen leerstofkalenderniveau en gaan beter scoren naarmate het afgenomen niveau hoger wordt. Voor een leerling die volgens de observatielijst de kenmerken vertoont van een onderpresterder, is doortoetsen bij een aanvankelijk lage score gewenst!

6.1.4 De leerling-vragenlijst

Groep 1 t/m 4

Voor leerlingen in groep 1 t/m 4 is de mogelijk om een verslag van een gesprek met de leerling op te nemen, omdat voor deze leerlingen de leerling-vragenlijst (zie hieronder) nog niet geschikt is. U kunt eventueel wel de leerling-vragenlijst gebruiken bij het gesprek met de leerling. U neemt de gegevens die uit dit gesprek naar voren komen mee bij het schrijven van het eindverslag.

Vanaf groep 5

In het protocol is een leerling-vragenlijst opgenomen, die geschikt is voor leerlingen vanaf groep 5.

Indien u een leerling onderzoekt, is het belangrijk dat u bij iedere leerling probeert vast te stellen of het zinvol is de leerling de vragenlijst af te nemen. De leerling-vragenlijst geeft inzicht in de manier waarop de leerling de schoolse situatie beleeft. De vragen worden in willekeurige volgorde gesteld, maar vervolgens door het computerprogramma in vier onderdelen geclusterd.

- prestatiemotivatie
- perfectionisme
- sociaal welbevinden
- werk- en leerstrategieën

Per cluster worden de resultaten grafisch weergegeven, er is dus geen tekstuele conclusie aan de afname van de vragenlijst verbonden. De uitkomsten van de leerling-vragenlijst zijn niet vergelijkbaar met de uitkomsten van de vragenlijst voor de ouders en de leerkracht. De uitkomsten geven echter wel handvatten voor een gesprek met de leerling en/of zijn ouders.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

6.2 De resultaten

Om de resultaten van de module Diagnostiek te bekijken, maakt u gebruik van stap 2 in deze module. Door de link Conclusies en grafieken te volgen, kunt u alle resultaten bekijken, afdrukken en opslaan als Worddocument. Indien een van de verplichte stappen uit de fase Onderzoek in deze module niet is afgerond, verschijnt er geen link naar het onderdeel Conclusies en grafieken op uw scherm.

Bekijken van de resultaten

U kunt bij het bekijken van de resultaten kiezen tussen:

- Conclusies en grafieken totaaloverzicht:
Hier vindt u een totaaloverzicht van de uitkomsten op de clusters van de vragenlijst.
- Conclusies en grafieken detailoverzicht:
Hier vindt u alle gegevens uit de module Diagnostiek bij elkaar. U opent de verschillende grafieken door op de links boven de grafiek te klikken. U opent de verschillende tekstblokken door te klikken op de links onder de grafiek.

Nota bene: indien één van de verplichte stappen van de fase onderzoek niet is afgerond, verschijnt er geen link naar het onderdeel 'Conclusies en grafieken'.

Printen van de resultaten

In stap 2 kunt u ook verschillende versies van de verslagen afdrukken of opslaan als Worddocument. U heeft bij het verslag Conclusies en grafieken de keuze uit de volgende mogelijkheden:

- Totaaloverzicht:
Hier kunt u op één A-4 een overzicht afdrukken van de uitkomsten op de verschillende clusters van de vragenlijst.
- Volledig verslag:
Hier krijgt u een volledig overzicht van alle gegevens uit de module Diagnostiek met daarbij de itemanalyse en de richtlijnen en adviezen.
- Grafieken met richtlijn en advies:
In deze versie krijgt u alleen de grafieken van de clusters van de vragenlijst met daarbij de richtlijnen voor interpretatie en de adviezen. Ook zijn de grafieken met didactische gegevens opgenomen. In dit verslag worden geen conclusies weergegeven over faalangst en onderpresteren.
- Grafiek met itemanalyse:
In deze versie krijgt u alleen de grafieken met daarbij per cluster van de vragenlijst de verschillen tussen ouders en leerkracht en de sterkte-zwakte analyse.

6.2.1 Verantwoording en interpretatie van gegevens

Zoals eerder aangegeven, begeleidt de module Diagnostiek u bij de beslissing of op basis van de observaties en de toetsgegevens mag veronderstellen dat de leerling in staat is tot prestaties op (hoog)begaafd niveau. Tevens begeleidt deze module u bij het nemen van de beslissing of het wenselijk is om het onderwijsaanbod van de leerling aan te passen. De derde functie van deze module is om vast te stellen hoe u vindt dat de leerling op dit moment functioneert en of er wellicht redenen zijn om op andere gebieden dan alleen de leerstof aanpassingen te maken in uw wijze van begeleiden. Het programma geeft echter slechts een richtlijn en het is steeds aan u als gebruiker om te beoordelen of u zich kunt vinden in de richtlijn en het daaruit voortvloeiende advies. Bij uw besluit neemt u de volgende aspecten in uw afweging mee:

- Wat zijn de resultaten van het diagnostisch onderzoek volgens de computer?
- Wordt dit beeld ondersteund door de algemene informatie van de ouders?
- Wordt dit beeld ondersteund door de algemene informatie van de leerkracht?
- Wordt dit beeld ondersteund door de gegevens uit overige bronnen?
- Heeft het gesprek met de leerling aanvullende informatie opgeleverd?

Het is uw eigen verantwoordelijkheid of u als gebruiker al dan niet een advies opvolgt. Indien de richtlijnen van het programma niet ondersteund worden door de algemene informatie van ouders en leerkracht en/of overige bronnen is het in veel gevallen raadzaam om extern psychodiagnostisch onderzoek te laten verrichten. Ditzelfde geldt voor die gevallen waarbij of reden voor is twijfel of wanneer er onduidelikheden zijn. Bijvoorbeeld wanneer er grote verschillen zijn tussen het beeld van ouders en leerkracht of wanneer er een groot verschil is tussen de leer- en persoonlijkheidseigenschappen bij de leerling.

Vragenlijst ouders en leerkracht

De resultaten van de vragenlijst worden weergegeven in acht clusters:

- 1 leer- en persoonlijkheidseigenschappen
- 2 werk- en leerstrategieën
- 3 prestatiemotivatie
- 4 sociaal functioneren
- 5 zelfbeeld
- 6 perfectionisme
- 7 onderpresteren
- 8 faalangst

Ieder cluster geeft een indruk van hoe de leerling volgens u en zijn ouders op dit moment functioneert. Voor het interpreteren van de grafieken (en de tekstuele richtlijn die daaronder steeds is weergegeven) is het belangrijk dat u kijkt naar scores die een uitschieter naar boven of juist naar beneden aangeven. Deze afwijkende scores geven veelal een helder inzicht in wat voor dit cluster het probleem is met een leerling.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Scores op afzonderlijke items binnen een cluster die aanleiding geven tot verontrusting worden zorgitems genoemd. Scores die aangeven dat een bepaald item juist heel sterk aanwezig is bij een leerling worden beschermende factoren genoemd. Per cluster vindt u bij Conclusies en grafieken een opsomming van de items die in deze categorieën vallen. Uitzondering daarop vormen de clusters Faalangst en Onderpresteren. Daarvoor worden geen zorgitems en beschermende items weergegeven.

Indien u meer achtergrondinformatie wilt over de fase van diagnostiek, kunt u gebruikmaken van les 2 uit het cursusboek *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs* (3e druk).

Verantwoording voor de richtlijnen voor interpretatie

De richtlijnen voor interpretatie van de vragenlijsten zijn gebaseerd op verschillende ervaringen. In het verleden hebben wij ons afgevraagd over welke aspecten van het leerlinggedrag wij informatie nodig hadden om tot een goed advies te komen over begeleiding van een leerling. Die aspecten zijn de acht clusters waarin de vragen op de vragenlijsten zijn onderverdeeld. Vervolgens hebben wij per cluster bekeken welke vragen voor leerkrachten het meeste inzicht gaven in het leerlinggedrag. Deze vragen hebben betrekking op het functioneren en het welbevinden van de leerling en bieden allemaal aanknopingspunten voor verdere begeleiding. Daarbij hebben wij tevens bekeken voor welke aspecten de informatie-uitwisseling tussen leerkracht en ouders essentieel is om het beeld van de leerling zo breed mogelijk te maken. Er is daarbij rekening gehouden met het feit dat sommige leerlingen thuis volkomen anders kunnen functioneren dan op school en dat juist dit verschil in functioneren verhelderend kan werken bij de vraag of men met het aanpassen van de begeleiding op de goede weg zit.

In het schooljaar 2003-2004 was een groot aantal leerkrachten bereid om het werken met de module Diagnostiek uit te proberen. Daarbij is gekeken naar gebruiksvriendelijkheid, compleetheid en duidelijkheid, en is vervolgens bekeken of de door ons gestelde normering redelijk verondersteld mag worden. In de periode 2004-2007 hebben wij feedback van gebruikers verzameld. Daarnaast keken we over welke handelingen binnen het protocol bij de helpdesk in verhouding veel vragen kwamen. Op basis daarvan is een inventarisatie van verbeterpunten gemaakt. Dit alles heeft geleid tot de samenstelling van de huidige vragenlijsten in module 2. Omdat er echter altijd situaties zijn voor te stellen die afwijken van datgene wat ondervangen kan worden door enig computerprogramma, blijft de definitieve besluitvorming en verantwoordelijkheid bij de gebruiker van het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid.

Nota bene: de resultaten van uw diagnostisch onderzoek zoals deze worden gepresenteerd in het verslag Conclusies en grafieken dat computer genereert, kunt u beschouwen als een werkdocument of werkdoossier. Het verdient geen aanbeveling derden inzage in dit document te geven. De richtlijnen en adviezen zijn bedoeld als ondersteuning voor de gebruiker en niet als rapportage voor derden. Uw uiteindelijke bevindingen legt u vast in het eindverslag dat voor derden toegankelijk dient te zijn (ouders, collega's, externe hulpverlening).

Leer- en persoonlijkheidseigenschappen

Om vast te stellen of er voldoende aanleiding is om aan te nemen dat een leerling waarschijnlijk (hoog)begaafd is, maakt het computerprogramma gebruik van vijf gegevens:

- Resultaten van intelligentieonderzoek (indien bekend).
- Het cluster Leer- en persoonlijkheidseigenschappen uit de vragenlijst die de leerkracht heeft ingevuld.
- Het cluster Leer- en persoonlijkheidseigenschappen uit de vragenlijst die de ouders hebben ingevuld.
- De huidige didactische gegevens uit het leerlingvolgsysteem.
- Omvang van de didactische voorsprong (indien bekend).

Onder de kop Conclusies en grafieken wordt een uitspraak gedaan over de vraag in hoeverre de ouders en de leerkracht de leer- en persoonlijkheidseigenschappen (die in combinatie met elkaar kenmerkend zijn voor hoogbegaafde leerlingen) waarnemen bij de leerling. Er wordt daarbij naar 24 aspecten gekeken. Onder de betreffende grafiek staan de scores van ouders en leerkracht vermeld. Vervolgens wordt een richtlijn voor interpretatie gegeven. Indien u op het tabblad Gegevens heeft aangegeven dat bekend is dat de leerling een intelligentiescore heeft van 130 of hoger, betekent dit dat bij de richtlijn voor interpretatie Leer- en persoonlijkheidseigenschappen in alle gevallen vermeld wordt dat u te maken heeft met een leerling die beschikt over een intelligentie op hoogbegaafd niveau. De resultaten van de observatielijsten zijn in dit geval te zien als een indicatie voor de mate waarin de bij de leerling veronderstelde eigenschappen uit de verf komen in de schoolse situatie.

De resultaten op de factor Leer- en persoonlijkheidseigenschappen worden weergegeven in een van de onderstaande vier niveaus.

- 1 Een score van minder dan 11,5 punten
Indien een score minder dan 11,5 punten is, wordt aangegeven dat er onvoldoende leer- en persoonlijkheidseigenschappen worden waargenomen.
- 2 Een score van minimaal 11,5 punten en maximaal 15,5 punten
Indien een score minimaal 11,5 punten en maximaal 15,5 punten is, wordt aangegeven dat er sprake is van een score in een grensgebied.
- 3 Een score van minimaal 16 punten en maximaal 18,5 punten
Indien een score minimaal 16 punten en maximaal 18,5 punten is, wordt aangegeven dat er voldoende leer- en persoonlijkheidseigenschappen worden waargenomen.
- 4 Een score van 19 punten en hoger
Indien een score 19 punten of hoger is, wordt aangegeven dat de leer- en persoonlijkheidseigenschappen in ruime mate worden waargenomen.

Nadat het computerprogramma de scores voor de vragenlijst geteld heeft en heeft vastgesteld of er sprake is van voldoende leer- en persoonlijkheidseigenschappen die een indicatie zijn voor een intelligentie op (hoog)begaafd niveau, wordt bekeken in hoeverre de scores passend zijn bij de leerresultaten van de leerling (didactische gegevens uit het leerlingvolg-

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

systeem). Daarbij worden tevens de resultaten van het doortoetsen in ogenschouw genomen. Het verschil in score tussen bovengenoemde niveaus drie en vier is in combinatie met gegevens uit het leerlingvolgsysteem, en een eventuele didactische voorsprong, richtinggevend voor de leerlijn waarin straks met een leerling gewerkt kan worden.

In principe is het zo dat leerlingen die een score op niveau drie behalen, ingedeeld worden bij de eerste leerlijn, tenzij hun didactische prestaties zo hoog zijn dat indeling in een tweede leerlijn verantwoord lijkt. Op het werken met leerlijnen en de indeling in twee niveaus komen wij in de handleiding voor module 3 terug.

Om voor leerstofaanpassingen in aanmerking te komen, moet op ten minste twee van de drie informatiebronnen een score behaald worden die boven de norm ligt, óf zijn vastgesteld dat de leerling beschikt over een intelligentie op hoogbegaafd niveau.

Indien zowel voor de score van de ouders als voor de score van de leerkracht geldt dat deze hoger is dan 16 punten, maar de resultaten binnen het leerlingvolgsysteem geen bijzonder goede prestaties weerspiegelen, kan het wenselijk zijn extern psychodiagnostisch onderzoek te verrichten om het werkelijke niveau van intelligentie vast te stellen.

Nota bene: er is één situatie waarbij bovenstaande regels niet gehanteerd worden. In die gevallen waarbij noch de ouders, noch de leerkracht voldoende leer- en persoonlijkheidseigenschappen waarnemen bij een leerling, er geen intelligentiescore bekend is, maar het leerlingvolgsysteem uitzonderlijke prestaties weergeeft en er sprake is van een didactische voorsprong. In dit geval krijgt u het advies de leerling het voordeel van de twijfel te geven en aanpassingen in het leerstofaanbod te verzorgen. U deelt de leerling in dit geval in bij de eerste leerlijn.

Werk- en leerstrategieën

Een van de meest voorkomende aspecten bij de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen is dat zij in de loop der tijd onvoldoende werk- en leerstrategieën hebben ontwikkeld en daardoor problemen hebben met het verrichten van hun taken op school. Om inzicht te krijgen of de leerling over de goede strategieën beschikt, zijn 12 uitspraken geformuleerd. Deze uitspraken hebben betrekking op vier verschillende aspecten die te onderscheiden zijn bij werk- en leerstrategieën:

- opnemen van instructie
- planmatig handelen
- werkuitvoering
- werkevaluatie

Per uitspraak kan een leerling maximaal 1 punt scoren. Indien de leerling minder dan 9 punten scoort (wenselijkheidsgrens), is er reden om bij de begeleiding van de leerling aandacht te besteden aan de ontwikkeling van de werk- en leerstrategieën. Indien de grafiekstaafjes zich overwegend in het rode gebied aftekenen, is er op dit terrein reden tot zorg (6 punten of minder, zorggrens).

Prestatiemotivatie

Om te bekijken in hoeverre een leerling over voldoende motivatie beschikt om prestaties te leveren die passend zijn bij zijn veronderstelde capaciteiten, zijn er 12 uitspraken geformuleerd die inzicht geven in de prestatiemotivatie van de leerling voor het verrichten van veelvoorkomende schoolse taken en activiteiten. Per uitspraak kan een leerling maximaal 1 punt scoren. Indien de leerling minder dan 9 punten scoort (wenselijkheidsgrens) is er reden om bij de begeleiding van de leerling aandacht te besteden aan de prestatiemotivatie. Indien de grafiekstaafjes zich overwegend in het rode gebied aftekenen, is er op dit terrein reden tot zorg (6 punten of minder, zorggrens).

Sociaal functioneren

Een van de meest voorkomende uitspraken van leerkrachten is dat de hoogbegaafde leerling met wie zij te maken hebben zich sociaal minder voorspoedig ontwikkelt dan de andere leerlingen. In de praktijk blijkt dit in veel gevallen echter mee te vallen. Om de leerkracht inzicht te geven in het functioneren van de leerling op dit moment, zijn er 18 uitspraken in de vragenlijst opgenomen die hierop betrekking hebben. Let wel, deze vragen geven geen inzicht in een eventuele achterstand of voorsprong in de sociale ontwikkeling! De vragen maken alleen duidelijk in hoeverre de leerling op het moment van observatie aansluiting kan vinden bij de leerlingen uit zijn groep. Indien de leerling minder dan 13,5 punten scoort, kan aangenomen worden dat de leerling op dat moment in sociaal opzicht minder goed functioneert. De leerling scoort dan beneden de wenselijkheidsgrens. Vervolgens kan bekeken worden om welke specifieke aspecten van het sociaal functioneren het gaat en of dit wellicht verklaarbaar is vanuit het perspectief van de mogelijke begaafdheid van de leerling (bijvoorbeeld als er sprake is van een grote ontwikkelingsvoorsprong of als de leerling in zijn groep geen kinderen vindt met wie hij belangstellingen deelt). Indien de grafiekstaafjes zich overwegend in het rode gebied aftekenen, is er op dit terrein reden tot zorg. Is de score lager dan 9 punten (zorggrens), dan geeft het computerprogramma het advies aan om externe begeleiding voor de leerling te zoeken.

Op dit punt willen wij nogmaals benadrukken dat een score beneden de wenselijkheidsgrens geenszins impliceert dat de leerling een verstoorde sociale ontwikkeling doorloopt, de observaties zegt alleen iets over het functioneren van de leerling in zijn huidige situatie!

Zelfbeeld

Bij hoogbegaafde leerlingen bestaat er een zeker risico dat zij een minder gunstig zelfbeeld ontwikkelen. In veel gevallen leidt dat bij de leerling tot gevoelens van onzekerheid, wat zijn functioneren op school minder gunstig beïnvloed. In de vragenlijst zijn 12 uitspraken opgenomen die een beeld geven van de manier waarop ouders en leerkracht het zelfbeeld van de leerling ervaren. Per uitspraak kan een leerling maximaal 1 punt scoren. Indien de leerling minder dan 9 punten (wenselijkheidsgrens) scoort, is er reden om bij de begeleiding van de leerling aandacht te besteden aan de ontwikkeling van het zelfbeeld. Indien de grafiekstaafjes zich overwegend in het rode gebied aftekenen, is er op dit terrein reden tot zorg (6 punten of minder, zorggrens).

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Perfectionisme

Een extreme mate van perfectionisme kan goede prestaties belemmeren en kan eveneens het werktempo van de leerling negatief beïnvloeden. Om zicht te krijgen op de vraag in hoeverre de leerling belemmerd wordt in zijn functioneren door een extreme mate van perfectionisme zijn 12 uitspraken opgenomen waarmee men zich hierover een beeld kan vormen. Per uitspraak kan een leerling maximaal 1 punt scoren. Indien de leerling méér dan 3 punten (wenselijkheidsgrens) scoort is er reden om bij de begeleiding van de leerling aandacht te besteden aan het in de hand krijgen van deze mate van perfectionisme. Indien de grafiekstaafjes zich overwegend in het rode gebied aftekenen, is er op dit terrein reden tot zorg (6 punten of meer, zorggrens).

Faalangst

Om vast te stellen of u te heeft met een leerling die gehinderd wordt door faalangst, is gekeken naar een specifieke selectie van vragen uit de clusters perfectionisme, werk- en leerstrategieën, zelfbeeld en prestatiemotivatie (totaal 20 vragen). Voor dit combinatiecluster is geen grafiek beschikbaar. Van deze vragen is bekeken welke scores in combinatie met elkaar het meest voorkomen bij kinderen die faalangstig zijn. Daarbij worden in het verslag per cluster deelscores weergegeven. De leerling kan in een van de drie mogelijke groepen vallen:

- Het is zeer waarschijnlijk dat er sprake is van faalangst.
 - In dit geval bevindt de score van de leerkracht op de geselecteerde vragen uit het cluster Perfectionisme zich in het interval 3,5-6 punten (probleemniveau). Score van de ouders op dit cluster is ten minste 1,5-3 punten (risiconiveau).
 - Score op de vragen uit het cluster zelfbeeld bij zowel ouders als leerkracht bevindt zich ten minste op risiconiveau (0-3 punten).
- Het is mogelijk dat er sprake is van faalangst.
 - In dit geval bevindt de score van de ouders op de geselecteerde vragen uit het cluster Perfectionisme zich in het interval 3,5-6 punten (probleemniveau). Score van de leerkracht op dit cluster is in elk geval ten minste 1,5-3 punten (risiconiveau).
 - Score op de vragen uit het cluster zelfbeeld bij zowel ouders als leerkracht bevindt zich ten minste op risiconiveau (0-3 punten).
- Er zijn onvoldoende indicaties voor faalangst gevonden.
 - Alle resultaten die niet onder bovenstaande omschrijving vallen

De resultaten op de vragen uit het cluster Werk- en leerstrategieën geven aan in hoeverre het waarschijnlijk is dat het ontbreken van passende werk- en leerstrategieën mede de oorzaak van faalangst is.

Nota bene: bovenstaande omschrijving van de criteria binnen categorieën is slechts een globale indicatie van hoe de berekeningen tot stand komen.

In die gevallen waarbij er volgens het computerprogramma te weinig indicaties voor faalangst zijn, kan het zijn dat u over informatie beschikt die niet binnen het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* digitaal verwerkt is en op grond waarvan u meent dat de leerling

wel faalangstig is. In dat geval prevaleert natuurlijk uw eigen zienswijze. In deze gevallen kan psychodiagnostisch onderzoek naar de leerling wenselijk zijn.

Onderpresteren

Om vast te stellen of u te maken heeft met een onderpresterende leerling is gekeken naar de volgende aspecten:

- intelligentiegegevens en uitslag bij het cluster Leer- en persoonlijkheidseigenschappen;
- bestaande gegevens uit het leerlingvolgsysteem;
- resultaten van het doortoetsen;
- resultaten bij het cluster Prestatiemotivatie;
- resultaten bij het cluster Werk- en leerstrategieën.

Daardoor kan een leerling in drie groepen vallen:

- Het is zeer waarschijnlijk dat er sprake is van onderpresteren;
 - Leerling beschikt over een intelligentie >130 .
Resultaten uit leerlingvolgsysteem <3 punten.
Score op cluster Prestatiemotivatie is ten minste een risicoscore.
 - Leerling beschikt over een intelligentie <130 .
Ouders en leerkracht scoren bij Leer- en persoonlijkheidseigenschappen ten minste in het grensgebied.
Resultaten uit leerlingvolgsysteem $>2,5$ punten.
Er is sprake van een didactische voorsprong.
Score op cluster Prestatiemotivatie is ten minste een risicoscore.
 - Alle gevallen waarbij er sprake is van een ruime didactische voorsprong maar de resultaten op bestaande gegevens tegenvallen in relatie tot verwachtingen.
- Het is mogelijk dat er sprake is van onderpresteren;
 - Leerling beschikt over een intelligentie >130 .
Resultaten uit leerlingvolgsysteem >3 punten.
Score op cluster Prestatiemotivatie is ten minste een risicoscore.
Er is geen sprake van een didactische voorsprong.
 - Leerling beschikt over een intelligentie <130 .
Ouders en leerkracht scoren bij Leer- en persoonlijkheidseigenschappen ten minste in het grensgebied.
Resultaten uit leerlingvolgsysteem $>2,5$ punten.
Score op cluster Prestatiemotivatie is ten minste een zorgscore.
 - Alle gevallen waarbij er sprake is van een ruime didactische voorsprong, maar de resultaten op bestaande gegevens tegenvallen in relatie tot verwachtingen.
- Er zijn onvoldoende indicaties voor onderpresteren gevonden.
 - Alle leerlingen die niet in een van de bovenstaande groepen vallen.

Nota bene: bovenstaande omschrijving van de criteria binnen de categorieën is slechts een globale indicatie hoe de berekeningen tot stand komen.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Voor dit combinatiecluster is geen grafiek beschikbaar.

In die gevallen waarbij er volgens het computerprogramma te weinig indicaties voor onderpresteren zijn, kan het zijn dat u over informatie beschikt die niet binnen het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* digitaal verwerkt is en op grond waarvan u meent dat de leerling wel onderpresteert. In dat geval prevaleert natuurlijk uw eigen zienswijze. In deze gevallen kan psychodiagnostisch onderzoek naar de leerling wenselijk zijn.

Een combinatie van factoren

Hoewel in veel gevallen blijkt dat binnen de school voldoende begeleidingsmogelijkheden zijn voor leerlingen waarbij enige zorg op zijn plaats is, zijn er ook situaties denkbaar waarbij meer ondersteuning wenselijk is. In die gevallen is er veelal sprake van een gecombineerde problematiek of heeft een minder gunstige onderwijs- en/of opvoedingssituatie de problemen van de leerling versterkt. Het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* voorziet niet in adviezen voor de begeleiding van deze leerlingen.

In die gevallen waarbij op ten minste drie van de clusters van de vragenlijst een score is berekend die uitkomt op minder dan 50 procent van het maximaal te behalen punten per cluster, is het raadzaam om psychodiagnostisch onderzoek te laten verrichten naar de leerling en/of externe begeleiding van de leerling en zijn groepsleerkracht te verzorgen. Wanneer dit het geval is geeft het programma de waarschuwing dat extern onderzoek wenselijk is.

Didactische gegevens

Bij het afwegen van de resultaten van de didactische gegevens wordt er onderscheid gemaakt tussen bestaande gegevens en de resultaten van het doortoetsen.

- *Groep 1-2: bestaande didactische gegevens*

Voor de leerlingen uit groep 1-2 is het belangrijk dat de ontwikkelingsvoorsprong zich op een zo breed mogelijk terrein manifesteert om aanpassingen in de begeleiding, zoals bijvoorbeeld vervroegde doorstroming, te kunnen verantwoorden. Van u als gebruiker wordt verwacht dat u uit uw eigen leerlingvolgsysteem op zeventien gebieden afleidt hoe de leerling functioneert. De score 'zeer goed' krijgt hierbij 1 punt, de score 'goed' krijgt hierbij 0,5 punt. De scores voldoende, zwak en zeer zwak krijgen elk 0 punten waarbij de score voldoende als leeftijdsadequaat gezien moet worden. Pas bij een totaalscore van 9 punten of hoger, geeft het computerprogramma aan dat er zeer waarschijnlijk sprake is van een brede ontwikkelingsvoorsprong. Een score tussen 6-9 punten valt binnen het grensgebied. Hoewel wij wel vragen naar de ontwikkeling van zowel de grove als de fijne motoriek worden deze bij de beoordeling verder niet meegewogen. Deze keuze baseren wij op onze visie dat de motorische ontwikkeling van de leerling geen belemmerende factor mag zijn bij het maken van aanpassingen in het leerstofaanbod.

- *Groep 1-2: resultaten van het doortoetsen*

Of u een richtlijn krijgt waarin staat vermeld dat er op alle zes de kernontwikkelingsgebieden van kleuters sprake is van een voorsprong, hangt af van de laagste score die u heeft ingevuld. Als u voor vijf gebieden invult dat de leerling een voorsprong heeft van 12 maanden of meer en voor één gebied invult dat de voorsprong zich binnen het interval

0-6 maanden bevindt, dan concludeert het programma dat er geen sprake is van een voorsprong op alle zes de gebieden. In de grafiek kunt u echter wel precies zien hoe groot de omvang van de voorsprong per vakgebied is. Een voorsprong tussen 0-6 maanden kan binnen de kleutergroepen nog tot de normale ontwikkelingsverschillen gerekend worden. Indien u bij een leerling op de zes kernontwikkelingsgebieden een voorsprong van 7-12 maanden vindt, terwijl de leerling geen leerstof van een hoger niveau heeft aangeboden gekregen, kan dit een indicatie voor mogelijke begaafdheid zijn. In ieder geval zijn leerstofaanpassingen dan op zijn plaats. Indien de resultaten van het doortoetsen zich op al deze ontwikkelingsgebieden in het gebied van 12 maanden of meer bevinden, valt vervroegde doorstroming te overwegen.

- *Groep 3-8: bestaande didactische gegevens*

Voor de leerlingen uit de groepen 3 t/m 5 wordt op vijf leerstofgebieden bekeken hoe de leerling functioneert. Per leerstofgebied kan maximaal 1 punt behaald worden waarbij een Escorte in het Cito-systeem 0,5 punt en een A⁺-score in dit systeem 1 punt oplevert. Om tot de groep (hoog)begaafde leerlingen te behoren, mag van een leerling verwacht worden dat hij ten minste 3,5 punten behaalt. Behaalt een leerling 3,5 of meer punten, dan worden daar consequenties voor de aanpassingen in het leerstofaanbod aan verbonden (zie verder de handleiding bij module 3 Leerlingbegeleiding). Bij leerlingen die een score halen van 2,5 of 3 punten wordt aangegeven dat de score zich in een grensgebied bevindt.

- *Groep 3-8: resultaten van het doortoetsen*

Of u een richtlijn krijgt waarin staat vermeld dat er op de drie belangrijkste vakgebieden sprake is van een voorsprong, hangt af van de laagste score die u heeft ingevuld. Als u voor twee gebieden invult dat de leerling een voorsprong heeft van 12 maanden of meer en voor één gebied invult dat de voorsprong zich binnen het interval 0-6 maanden bevindt, dan concludeert het programma dat er geen sprake is van een voorsprong op alle drie de gebieden. In de grafiek kunt u echter wel precies zien hoe groot de omvang van de voorsprong per vakgebied is. Indien u bij de leerling op meerdere vakgebieden een grote didactische voorsprong waarneemt (meer dan 6 maanden) terwijl de leerling geen leerstof van een hoger niveau heeft geboden gekregen, is dit een indicatie zijn voor mogelijke begaafdheid. In ieder geval zijn leerstofaanpassingen voor die vakgebieden op zijn plaats. Indien de didactische voorsprong zich in de grafiek met doortoetsgegevens overwegend in het groene gebied aftekent, is dit aanleiding om te overwegen straks in module 3 De adviesprocedurevervroegde doorstroming te doorlopen.

6.2.2 Betrouwbaarheid van het advies

Het computerprogramma genereert een advies op basis van de door u aangeleverde informatie. Indien de informatie onvolledig of onjuist is, wordt daarmee de betrouwbaarheid van het advies negatief beïnvloed.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

6.2.3 Verslaglegging van de module Diagnostiek

In het stappenoverzicht vindt u onder Conclusies en grafieken een verzamelstaat waarin verslag gedaan wordt van de bevindingen van de diagnostiekfase. De resultaten van de vragenlijsten en de resultaten van de didactische gegevens (en de doortoetsgegevens) uit het leerlingvolgsysteem worden grafisch weergegeven. Doordat de resultaten van de vragenlijst van de ouders en die van de leerkracht in één grafiek zijn opgenomen, worden eventuele verschillen van inzicht snel zichtbaar gemaakt. De computer genereert slechts een verslag op grond van de door u ingevoerde gegevens. Het uiteindelijke eindverslag schrijft u zelf aan de hand van alle door u verzamelde gegevens.

Het schrijven van een eindverslag

Voor het schrijven van het eindverslag zijn de resultaten onder Conclusies en grafieken richtinggevend. U vult deze bevindingen aan met de aspecten uit het oudergesprek die niet eerder in digitale resultaten zijn weergegeven. Onder dit laatste kunt u bijvoorbeeld de uitleg over benoemde verschillen in inzicht tussen leerkracht en ouders verstaan. Per cluster bekijkt u de grafiek, geeft u weer wat de globale bevindingen zijn en bekijkt u opvallende scores (dit kunnen zowel hoge als lage scores zijn) en maakt u een analyse van de zorgitems. Het eindverslag dat u schrijft is in module 3 het vertrekpunt van uw handelingsplan. In tegenstelling tot het document Conclusies en grafieken waarin de door het programma gegenereerde gegevens staan vermeld, is het eindverslag te allen tijden voor ouders opvraagbaar. Dat wil zeggen dat zij in dit document dus altijd inzage mogen hebben. Verder zal dit verslag, als een leerling bijvoorbeeld van school verandert, meegestuurd worden met het onderwijskundig rapport. Het schrijven van een eindverslag dat het door de computer gegenereerde verslag vervangt, is daarom erg belangrijk.

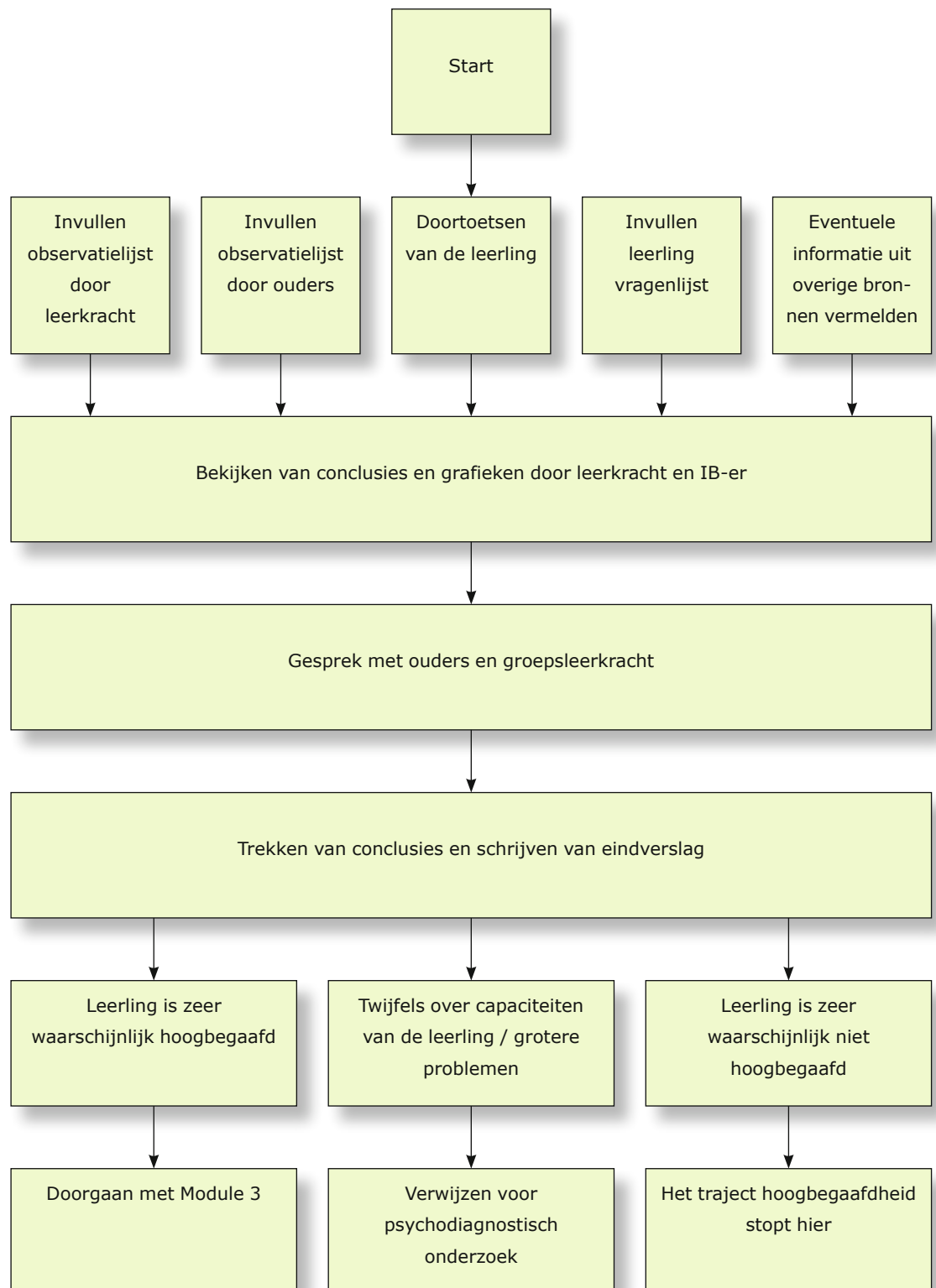
6.3 Beslissen over het vervolgtraject

Na het schrijven van het eindverslag besluit u op basis van uw eigen conclusie of u voor een leerling verder gaat in de volgende module of dat het traject daar stopt (bijvoorbeeld omdat u meent dat psychodiagnostisch onderzoek vereist is of omdat er toch geen sprake van begaafdheid lijkt te zijn). Deze stap is ingevoegd om de gebruiker van het protocol bewust te houden van zijn eigen verantwoordelijkheid voor deze toch belangrijke beslissing. Het programma voegt dit besluit toe onderop de afdruk die u van uw eindverslag maakt. Om gebruik te kunnen maken van de geautomatiseerde adviesprocedure Vervroegde doorstroming moet u stap 3 Beslissen over het vervolgtraject, in module 2 hebben ingevuld en opgeslagen.

Nota bene: de stap Beslissen over het vervolgtraject is een verplichte stap. Na het afronden van deze stap weet het programma dat de module is afgerond. Deze stap moet ook zijn afgerond voordat dossiers worden overgezet naar de volgende groep en/of leerkracht, anders kunnen er gegevens verdwijnen. Deze gegevens zijn overigens niet echt verdwenen, u kunt deze weer terugvinden wanneer u de leerling terugplaatst naar zijn oorspronkelijke groep.

Stroomschema Module 2 Volledig diagnostisch onderzoek

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

7 De module Leerlingbegeleiding

De leerlingbegeleiding van hoogbegaafde leerlingen is in principe de taak van de groepsleerkracht. Alleen bij bijzondere problematiek is de ondersteuning van de intern begeleider gewenst of zelfs noodzakelijk, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van hoogbegaafdheid in combinatie met pedagogische problematiek, leerstoornissen of gedragsstoornissen. Module 3 van het protocol biedt u de handvatten die u nodig heeft om de leerlingbegeleiding goed op te zetten.

De module leerlingbegeleiding bestaat uit de volgende onderdelen:

- adviesprocedure vervroegde doorstroming
- opstellen handelingsplan
- compactingrichtlijnen
- suggesties voor verrijking
- pedagogische handelingssuggesties
- educatieve behoeften

7.1 Adviesprocedure vervroegde doorstroming

In deze procedure worden u vragen gesteld waarbij de combinatie van uw antwoorden uiteindelijk tot een eindadvies leidt met betrekking tot de vraag of vervroegde doorstroming voor de betreffende leerling een verstandige keuze is of dat er wellicht redenen zijn waarom een vervroegde doorstroming minder wenselijk is. U kunt de adviesprocedure op twee manieren doorlopen.

- 1 U kunt kiezen voor de *basisprocedure* waarbij u zelf alle vragen op het scherm beantwoordt door uw keuzes aan te klikken.
- 2 U kunt kiezen voor een *geautomatiseerde procedure* waarbij het protocol zelf direct beoordeelt in hoeverre de leerling voldoet aan de criteria voor vervroegde doorstroming. Daarbij maakt het protocol gebruik van uw onderzoeksbevindingen in module 2. U hoeft nu nog maar voor enkele resterende vragen zelf het antwoord van uw keuze aan te klikken.

Voorbeeld 1: Stel dat uit het diagnostisch onderzoek niet gebleken is dat u zeer waarschijnlijk met een hoogbegaafde leerling te maken heeft, dan doet het protocol hier in deze procedure direct melding van. U wordt dan geadviseerd voor deze leerling de adviesprocedure Vervroegde doorstroming niet te doorlopen.

Voorbeeld 2: Stel dat het resultaat van het diagnostisch onderzoek is dat u te maken heeft met een leerling die zeer waarschijnlijk faalangstig is, dan doet het protocol daar in deze procedure melding van. U hoeft nu alleen nog aan te geven of u binnen de school in staat bent om de leerling te begeleiden op dit gebied.

De keuze of u de procedure vervroegde doorstroming doorloopt via de basisprocedure of de geautomatiseerde procedure hangt af van de gegevens die beschikbaar zijn. Het programma geeft zelf aan of u de geautomatiseerde procedure kunt doorlopen

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

De procedure bestaat uit vier onderdelen:

- basisvragen
- didactische aandachtspunten
- risicofactoren
- strategische aandachtspunten
- instroomvoorwaarden groep 3 (alleen bij groep 1-2)

Zie bladzijde 44 en 45 voor het stroomschema van de adviesprocedure Vervroegde doorstroming.

Na ieder onderdeel krijgt u een tussenadvies, vervolgens kunt u zelf besluiten of u wel of niet wilt doorgaan met de procedure. Alle tussentijdse adviezen worden aan het eind van de procedure nogmaals gepresenteerd in het eindadvies Vervroegde doorstroming.

Het kan ook zijn dat u tijdens de procedure het advies krijgt om de procedure te onderbreken, omdat u eerst een bepaalde actie moet ondernemen voordat u verder kunt gaan.

In de meeste gevallen gaat het om te bekijken of u voldoende begeleidingsmogelijkheden kunt realiseren bij een probleem dat geconstateerd is. In dit geval kunt u de adviesprocedure in een later stadium vervolgen. De antwoorden die u tot dan toe gegeven heeft, blijven bewaard. Nadat u alle vragen heeft beantwoord, kunt u het eindverslag bekijken en afdrukken.

Dit eindadvies bestaat uit vier aspecten:

- *Basisadvies*
Op deze plaats treft u een algemene conclusie aan waaruit u kunt afleiden of vervroegde doorstroming een goede keuze is.
- *Didactische aandachtspunten*
Afhankelijk van de didactische begeleiding die de leerling in het verleden heeft gehad, ziet u hier welke stappen u kunt met betrekking tot het leerstofaanbod na de vervroegde doorstroming.
- *Risicofactoren*
In de vragenlijst is bekeken welke pedagogische risicofactoren wellicht een minder gunstige invloed uitoefenen op de leerling na een vervroegde doorstroming, de criteria sluiten aan bij de resultaten uit module 2 Diagnostiek.
- *Strategische aandachtspunten*
Deze zijn onderverdeeld in:
 - Strategische aandachtspunten ouders
 - Strategische aandachtspunten leerling
 - Strategische aandachtspunten pedagogisch klimaatPer onderdeel worden eventuele aandachtspunten aangegeven.
- *Instroomvoorwaarden groep 3 (alleen bij groep 1-2)*
Deze zijn onderverdeeld in:
 - omgaan met uitgestelde aandacht
 - omgaan met tempoverschillen in leersituaties
 - omgaan met eisen aan werk/taakPer onderdeel wordt aangegeven of er aandachtspunten zijn.

Aan het eind van de procedure kunt u na het eindadvies een grafische weergave bekijken van de antwoorden die u heeft gegeven tijdens het traject. Dit geeft een overzicht van de punten die een positieve indicatie zijn voor een eventuele vervroegde doorstroming (groen), punten die mogelijk problemen kunnen geven (oranje) en punten die een negatieve indicatie vormen (rood). (+; +/- en -) Dit overzicht kan behulpzaam zijn bij uw gesprek met ouders. Op bladzijde 43 is hiervan een voorbeeld opgenomen.

7.1.1 Interpretatie van de adviesprocedure Vervroegde doorstroming

Verantwoordelijkheid

Het adviestraject Vervroegde doorstroming is bedoeld als ondersteunend instrument bij de beslissing een leerling te laten doorstromen naar een volgende groep. Aan de hand van een aantal vragen beoordeelt het programma of in ieder geval aan de basiscriteria is voldaan die de noodzaak tot vervroegde doorstroming bepalen. Het programma geeft echter slechts een richtlijn waarbij het aan u is om te beoordelen of deze richtlijn overeenkomt met uw eigen inschatting van de situatie.

Het is dus uw eigen verantwoordelijkheid of u een advies opvolgt. Indien uw beeld van de situatie of dat van de ouders de richtlijnen van het programma niet ondersteunt, is het in veel gevallen raadzaam om extern advies te vragen over de wenselijkheid van een vervroegde doorstroming.

Betrouwbaarheid van het advies

Het computerprogramma genereert een advies op basis van de door u aangeleverde informatie. Indien de informatie onvolledig of onjuist is, wordt daarmee de betrouwbaarheid van het advies negatief beïnvloed.

Interpretatie van de vragen en richtlijnen

Om te beoordelen of een leerling in aanmerking komt voor vervroegde doorstroming zijn er positieve en negatieve criteria te onderscheiden. De beoordeling of een leerling aan de criteria voldoet, gebeurt aan de hand van de antwoorden die u geeft op de vragen in het traject dat u doorloopt.

7.1.2 Traject vervroegde doorstroming groep 1-2

Voor leerlingen in groep 1-2 gaan wij ervan uit dat er geen formele grens gehanteerd wordt tussen het leerstofaanbod op het niveau van groep 1 en dat van groep 2. Dat betekent dat wij van mening zijn dat bij kleuters niet de leerstofjaargroep maar het ontwikkelingsniveau van de leerling bepalend is voor zijn leerstofaanbod. Daarom richt de adviesprocedure vervroegde doorstroming voor leerlingen uit groep 1-2 zich specifiek op de overgang naar groep 3. De structuur van het onderwijs en de begeleiding van de leerling in groep 3 verschilt zo sterk van dat in groep 1-2 dat wij menen dat deze keuze gerechtvaardigd is (zie stroomschema op blz. 44).

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Basisvragen

- *Brede ontwikkelingsvoorsprong van de kleuter*

Hierbij wordt de eindconclusie uit module 2 Diagnostiek weergegeven. Aan de hand hiervan kunt u wel of niet besluiten door te gaan met het adviestraject. Wanneer er in module 2 is gebleken dat de leerling niet tot de doelgroep van het protocol behoort, is het advies te stoppen met het traject.

- *Jarig vóór 31 december*

Volgens de huidige richtlijnen van de inspectie is er geen sprake meer van vervroegde doorstroming indien een leerling aan het eind van groep 2 ten minste 1,5 schooljaar heeft doorgebracht in een kleutergroep. Wanneer een leerling die jarig is tussen 1 oktober en 31 december al na 1,5 jaar naar groep 3 doorstroomt, ziet de inspectie dit niet langer als een vervroegde doorstroming. Vanuit deze optiek oordeelt het adviestraject in alle gevallen waarbij de leerling jarig is voor 31 december dat er op dit punt formeel geen sprake is van vervroegde doorstroming. Bij leerlingen die jarig zijn na 31 december oordeelt het adviestraject dat er formeel wel sprake is van een vervroegde doorstroming.

- *Aanwezigheid leer- en persoonlijkheidsstoornis*

Leer- en gedragsstoornissen zijn over het algemeen negatieve indicaties voor een vervroegde doorstroming. U kunt hierbij denken aan stoornissen als dyslexie, dyscalculie, ADHD of een autisme spectrum stoornis (ASS). In alle gevallen waarbij een dergelijk probleem is vastgesteld, wordt u geadviseerd te stoppen met het traject Vervroegde doorstroming en de beslissing voor te leggen aan de deskundige die de stoornis heeft vastgesteld. Het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid is niet toereikend om bij deze leerlingen een gefundeerde keuze te kunnen maken.

Didactische aandachtspunten

- *Didactische voorsprong*

Voor de beoordeling van de didactische voorsprong wordt uitgegaan van de voorsprong op zes ontwikkelingsgebieden, te weten:

- Taal/denken
- Wereldverkenning
- Ordenen
- Ruimtelijke oriëntatie
- Tijdsoriëntatie
- Taakgerichte vaardigheden

Er is gekozen voor bovenstaande ontwikkelingsgebieden, omdat deze het meeste voorkomen in de diverse ontwikkelingsschalen voor kleuters. Uiteraard kunt u ook een eventuele voorsprong op andere ontwikkelingsgebieden bij uw beslissing laten meewegen.

- *Mogelijkheden om voldoende uitdaging te bieden*

Hierbij wordt u gevraagd te beoordelen of u de leerling in de huidige groep nog voldoende op zijn niveau kan uitdagen zonder dat hij didactisch en sociaal geïsoleerd raakt in de groep. In alle situaties waarbij u voor de leerling passend onderwijs bij zijn niveau kunt verzorgen waarbij deze samen met enkele anderen uitdagende taken krijgt en verrijkingswerk als 'gewoon' binnen de groep wordt beschouwd, kunt u deze vraag passend beantwoorden.

- *Ontwikkeling schrijfmotoriek*

Bij deze vraag wordt u gevraagd te beoordelen in hoeverre u de indruk heeft dat de ontwikkeling van de fijne motoriek van de leerling een belemmering is om straks het schrijfonderwijs op te kunnen pakken. Let op: een minder soepel ontwikkelde schrijfmotoriek mag geen belemmering zijn voor doorstroming naar groep 3, maar kan wel aandachtspunten opleveren voor de begeleiding van de leerling.

Risicofactoren

Hoewel het goed kan zijn dat een leerling aan alle eerder genoemde criteria voor vervroegde doorstroming voldoet, kan het zijn dat er risicofactoren een rol spelen die het eventuele succes van vervroegde doorstroming onder spanning kunnen zetten. Daarbij valt te denken aan ontbrekende werk- en leerstrategieën, faalangst en sociale en emotionele problemen. Door middel van de uitgebreide vragenlijst uit module 2 heeft u zicht gekregen op het functioneren van de leerling met betrekking tot de belangrijkste risicofactoren. Bij dit onderdeel wordt ook gebruikgemaakt van de gegevens uit de vragenlijsten uit module 2 Diagnostiek. U krijgt per cluster te zien of er problemen zijn in het functioneren van de leerling. Wanneer er problemen zijn op een bepaald aspect van het functioneren, is het raadzaam om met behulp van een meer gedetailleerd instrument dan het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* vast te stellen of uw zorgen terecht zijn. Mocht u alsnog twijfelen over het functioneren van de leerling dan kunt u extern onderzoek overwegen. Indien uw antwoorden aanleiding vormen tot het afgeven van een waarschuwing met betrekking tot vervroegde doorstroming, kunt u gebruikmaken van de pedagogische handelingssuggesties om de situatie van de leerling te optimaliseren om na enige tijd opnieuw de adviesprocedure Vervroegde doorstroming te doorlopen. Wanneer er alleen bij ouders of leerkracht sprake is van een lage score op één van de pedagogische factoren, dan is het verstandig om voorzichtig te zijn met het trekken van een conclusie.

Strategische aandachtspunten

- *Houding van de ouders*

De mening van de ouders is vooral van strategisch belang. U kunt geen vervroegde doorstroming realiseren als de ouders pertinent tegen zijn. Ouders kunnen evenmin bij u vervroegde doorstroming afdwingen. Wel is het zo dat bedenkingen van ouders een gegronde reden kan zijn om te kijken of er binnen uw school wellicht andere opties zijn om de leerling op zijn niveau uit te dagen.

- *Houding van de leerling*

De houding van de leerling is nooit van doorslaggevend belang bij de beslissing om overgegaan tot vervroegde doorstroming. Wel is het zo dat eventuele twijfel van de leerling een minder gunstig effect op uw besluit kan hebben. U doet er goed aan om de redenen waarom de leerling liever niet naar een andere groep wil, serieus te nemen en te kijken of u voorwaarden kunt scheppen die aan deze bezwaren tegemoetkomen.

- *Pedagogisch klimaat*

Op dit punt vragen wij u een inschatting te maken van het pedagogische klimaat in de ontvangende groep. Daarbij is het niet alleen de bedoeling dat u kijkt naar de groeps-samenstelling en de onderlinge chemie tussen leerlingen, maar dat u ook beoordeelt

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

hoe de attitude is van de betreffende leerkracht. Indien u deze vraag minder positief beantwoordt, is het verstandiger eerst de situatie te optimaliseren voordat u besluit tot vervroegde doorstroming. U kunt hierbij ook de mening van de leerkracht van de groep, laten meetellen.

Instroomvoorwaarden groep 3

Voor kleuters is er aan de adviesprocedure Vervroegde doorstroming een belangrijk onderdeel toegevoegd, namelijk enkele instroomvoorwaarden voor groep 3.

Bij kleuters wordt expliciet bekeken of de pedagogisch/didactische benadering van het onderwijs van groep 1-2 – die ten opzichte van groep 3 sterk gewijzigde zijn – geen belemmering voor succes vormen. In groep 3 gelden andere ‘eisen’ die aan leerlingen worden gesteld.

- *Omgaan met uitgestelde aandacht*

Hier wordt u gevraagd hoe de leerling omgaat met situaties waarin u niet direct tijd voor hem heeft of waarin hij zelfstandig een taak moet verrichten (bijvoorbeeld in kring situaties of tijdens het zelfstandig werken). De leerling moet kunnen omgaan met uitgestelde aandacht. Niet alleen in de kring, maar ook tijdens het verwerken van het leerstofaanbod wordt meer dan in groep 1-2 zelfstandigheid van de leerling verwacht. Deze zelfstandigheid heeft de leerling in groep 1-2 normaal gesproken gewoon ontwikkeld. Let op: leerlingen die tijdens de kleuterperiode al enige tekenen van faalangst vertoonden, zullen hier wat meer moeite mee hebben. Dit komt omdat zij zich sowieso onzekerder voelen dan andere leerlingen. In dit geval zegt de behoefte aan bevestiging dus niet zo zeer iets over het kunnen omgaan met uitgestelde aandacht, maar over een specifieke begeleidingsbehoefte op basis van een risicofactor. Zodra deze leerling minder faalangstig wordt, neemt het vermogen om te gaan met uitgestelde aandacht toe.

- *Omgaan met tempoverschillen in leersituaties*

Bij deze vraag wordt u gevraagd hoe de leerling omgaat met situaties waarin hij moet wachten op andere leerlingen bij het verwerken van nieuwe leerstof. In groep 3 wordt er over het algemeen nog niet direct gewerkt met dag- en weektaken. Dat betekent dat nieuwe leerstof veelal nog klassikaal wordt aangeboden en dat ook de verwerking ervan zeker in de eerste maanden klassikaal plaatsvindt. Het gevolg is dat de leerlingen moeten leren om op elkaar te wachten en dat het tempo van de gemiddelde leerling het leertempo van de groep bepaalt. Voor veel kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong is dit een onaangename ontdekking waar ze op moet worden voorbereid. In de begeleiding na de doorstroming naar groep 3 kunt u hier eenvoudig aandacht aan besteden door ervoor te zorgen dat er voor deze leerling wat meer verrijkingswerk beschikbaar is en al in een vroeg stadium het systeem van gedifferentieerde instructie toe te passen.

- *Omgaan met eisen aan werk/taak*

Het is belangrijk om voorafgaand aan de vervroegde doorstroming naar groep 3 rekening te gaan houden met de manier waarop in groep 3 eisen aan de taak van de leerling worden gesteld. Bij deze vraag wordt u dan ook gevraagd hoe de leerling omgaat met situaties waarin u ook daadwerkelijk meer eisen stelt aan de leerling.

7.1.2 Traject groep 3-8

We behandelen hier eerst het traject voor groep 3-8 en daarna de aanpassingen die gemaakt zijn in het traject voor groep 1-2. In beide beschrijvingen gaan we uit van de geautomatiseerde versie van het adviestraject. Voor de basisversie van het adviestraject geldt in alle gevallen dat u de vragen zelf beantwoordt aan de hand van de mogelijke antwoordcategorieën (zie stroomschema op blz. 45).

Basisvragen

- **Begaafdheid van de leerling**
Hierbij wordt de eindconclusie uit module 2 Diagnostiek weergegeven. Aan de hand hiervan kunt u wel of niet besluiten door te gaan met het Adviestraject. Wanneer er in module 2 is gebleken dat de leerling niet tot de doelgroep van het protocol behoort, is het advies te stoppen met het traject.
- **Eerdere vervroegde doorstroming**
In veel gevallen is vaker dan eenmaal vervroegd doorstromen een minder wenselijke optie voor een leerling. Er zijn echter situaties denkbaar waarbij er niet aan een tweede vervroegde doorstroming te ontkomen valt. Dat kan bijvoorbeeld zijn als een leerling op een andere school al eerder dan gebruikelijk naar een hogere groep is gegaan en nu bij u op school opnieuw een didactische voorsprong heeft opgebouwd.
- **Aanwezigheid leer- en of persoonlijkheidsstoornis**
Leer- en gedragsstoornissen zijn over het algemeen negatieve indicaties voor een vervroegde doorstroming. U kunt hierbij denken aan stoornissen als dyslexie, dyscalculie, ADHD of een autisme spectrum stoornis (ASS). In alle gevallen waarbij een dergelijk probleem is vastgesteld, wordt u geadviseerd te stoppen met het traject Vervroegde doorstroming en de beslissing voor te leggen aan de deskundige die de stoornis heeft vastgesteld. Het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* is niet toereikend om bij deze leerlingen een gefundeerde keuze te maken.

Didactische aandachtspunten

- **Didactische voorsprong**
Uitgangspunt voor een vervroegde doorstroming is dat er in ieder geval een didactische aanleiding moet zijn. De leerling moet een voorsprong hebben opgebouwd op zijn groeps-genoten, zodanig dat het redelijk is om te veronderstellen dat de groepsleerkracht de leerling binnen het huidige leerstofjaarniveau onvoldoende kan uitdagen. Bij deze vraag wordt aangegeven hoe groot de voorsprong is op de drie belangrijkste vakgebieden (spelling, begrijpend lezen en rekenen). Alleen in het geval van een didactische voorsprong van 12 maanden of meer krijgt u een onverdeeld positief advies. Is die voorsprong 7-12 maanden, dan wordt u gewaarschuwd dat vervroegde doorstroming tot de mogelijkheden behoort, maar dat er wel didactische risico's aan verbonden zijn. In alle gevallen waarbij de voorsprong minder dan 7 maanden bedraagt, wordt vervroegde doorstroming afgeraden. Voor de beoordeling van de didactische voorsprong in groep 3-8 wordt uitgegaan van de voorsprong op begrijpend lezen, spelling en rekenen. Hier is voor gekozen omdat de meeste scholen in ieder geval beschikken over LVS-toetsen voor deze vakgebieden.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Uiteraard kunt u ook de resultaten van het doortoetsen op overige vakgebieden bij uw beslissing laten meewegen.

- *Aanpassingen leerstofaanbod*

Hier wordt u gevraagd op welke manieren u tot op heden geprobeerd heeft het leerstofaanbod van de leerling aan te passen aan zijn niveau en capaciteiten.

Daarbij worden drie opties genoemd:

- *Tempodifferentiatie*: dit houdt in dat een leerling in zijn eigen tempo de leerstof mag verwerken, maar er wordt geen compacting toegepast. De leerling maakt dus alle reguliere oefenstof waardoor onvoldoende rekening wordt gehouden met zijn specifieke leereigenschappen.
- *Compacten zonder verrijken*: er wordt wel compacting toegepast en de leerling hoeft dus niet alle reguliere oefenstof te verwerken. Omdat er geen verrijkingsstof wordt aangeboden, komt deze manier van werken erop neer dat de leerling sneller door de leerstof heen gaat. Er wordt in dit geval onvoldoende beroep gedaan op de cognitieve mogelijkheden van de leerling.
- *Compacten en verrijken*: in dit geval wordt de tijd in het programma die vrijkomt door compacting opgevuld met verrijkingsstof, zodat de leerling niet vooruit loopt met de leerstof en ook wordt aangesproken op zijn cognitieve mogelijkheden. Alleen als u reeds eerder gewerkt heeft via een aanbod van compacten en verrijken is het advies onverdeeld gunstig. In alle andere gevallen wordt u gewaarschuwd dat u naast een eventuele vervroegde doorstroming ook een aanpassing in het leerstofaanbod dient te verzorgen. In bijzondere gevallen wordt op grond van uw keuze vervroegde doorstroming zelfs afgeraden.

Risicofactoren

Hoewel het mogelijk is dat een leerling aan alle eerder genoemde criteria voor vervroegde doorstroming voldoet, kan het zijn dat er risicofactoren een rol spelen die het succes van vervroegde doorstroming onder spanning kunnen zetten. Daarbij valt te denken aan ontbrekende werk- en leerstrategieën, faalangst en sociale en emotionele problemen. Door middel van de uitgebreide vragenlijst uit module 2 heeft u zicht gekregen op het functioneren van de leerling met betrekking tot de belangrijkste risicofactoren. Bij dit onderdeel wordt ook gebruikgemaakt van de gegevens uit de vragenlijsten in module 2 Diagnostiek. U krijgt per cluster te zien of er problemen zijn in het functioneren van de leerling. Wanneer er problemen zijn op een bepaald aspect van het functioneren, is het raadzaam om met behulp van een meer gedetailleerd instrument dan het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* vast te stellen of uw zorgen terecht zijn. Mocht u alsnog twijfelen over het functioneren van de leerling, dan kunt u extern onderzoek overwegen. Indien uw antwoorden aanleiding zijn voor een waarschuwing tegen vervroegde doorstroming, kunt u gebruikmaken van de pedagogische handelingsuggesties om de situatie van de leerling te optimaliseren om na enige tijd opnieuw de adviesprocedure Vervroegde doorstroming te doorlopen. Wanneer er alleen bij ouders of leerkracht sprake is van een lage score op één van de pedagogische factoren, dan is het verstandig om voorzichtig te zijn met het trekken van een conclusie.

Strategische aandachtspunten

- *Houding van de ouders*

De mening van de ouders is vooral van strategisch belang. U kunt geen vervroegde doorstroming realiseren als de ouders pertinent tegen zijn. Ouders kunnen evenmin bij u vervroegde doorstroming afdwingen. Wel kunnen bedenkingen van ouders een gegronde reden zijn om te kijken of er binnen uw school andere opties zijn om de leerling op zijn niveau uit te dagen.

- *Houding van de leerling*

De houding van de leerling is nooit van doorslaggevend belang bij de beslissing over te gaan tot vervroegde doorstroming. Wel kan eventuele twijfel van de leerling een minder gunstig effect op uw besluit hebben. U doet er goed aan om de redenen waarom de leerling liever niet naar een andere groep wil, serieus te nemen en te kijken of u voorwaarden kunt scheppen die aan deze bezwaren tegemoetkomen.

- *Pedagogisch klimaat*

Op dit punt vragen wij u een inschatting te maken van het pedagogische klimaat in de ontvangende groep. Het is niet alleen de bedoeling dat u kijkt naar de groepssamenstelling en de onderlinge chemie tussen leerlingen, maar dat u ook beoordeelt hoe de attitude is van de betreffende leerkracht. Indien u deze vraag minder positief beantwoordt, is het verstandiger eerst de situatie te optimaliseren voordat u besluit tot doorvoering van de vervroegde doorstroming. U kunt hierbij ook de mening van de leerkracht die op dit moment de desbetreffende groep heeft, laten meetellen.

Eindadvies

Zoals eerder aangegeven bestaat het eindadvies Vervroegde doorstroming in het traject van groep 3-8 uit vier onderdelen.

Grafische weergave van traject

Zoals eerder aangegeven geeft dit overzicht een opsomming van de door u gegeven antwoorden (zie voorbeeld op blz. 43).

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

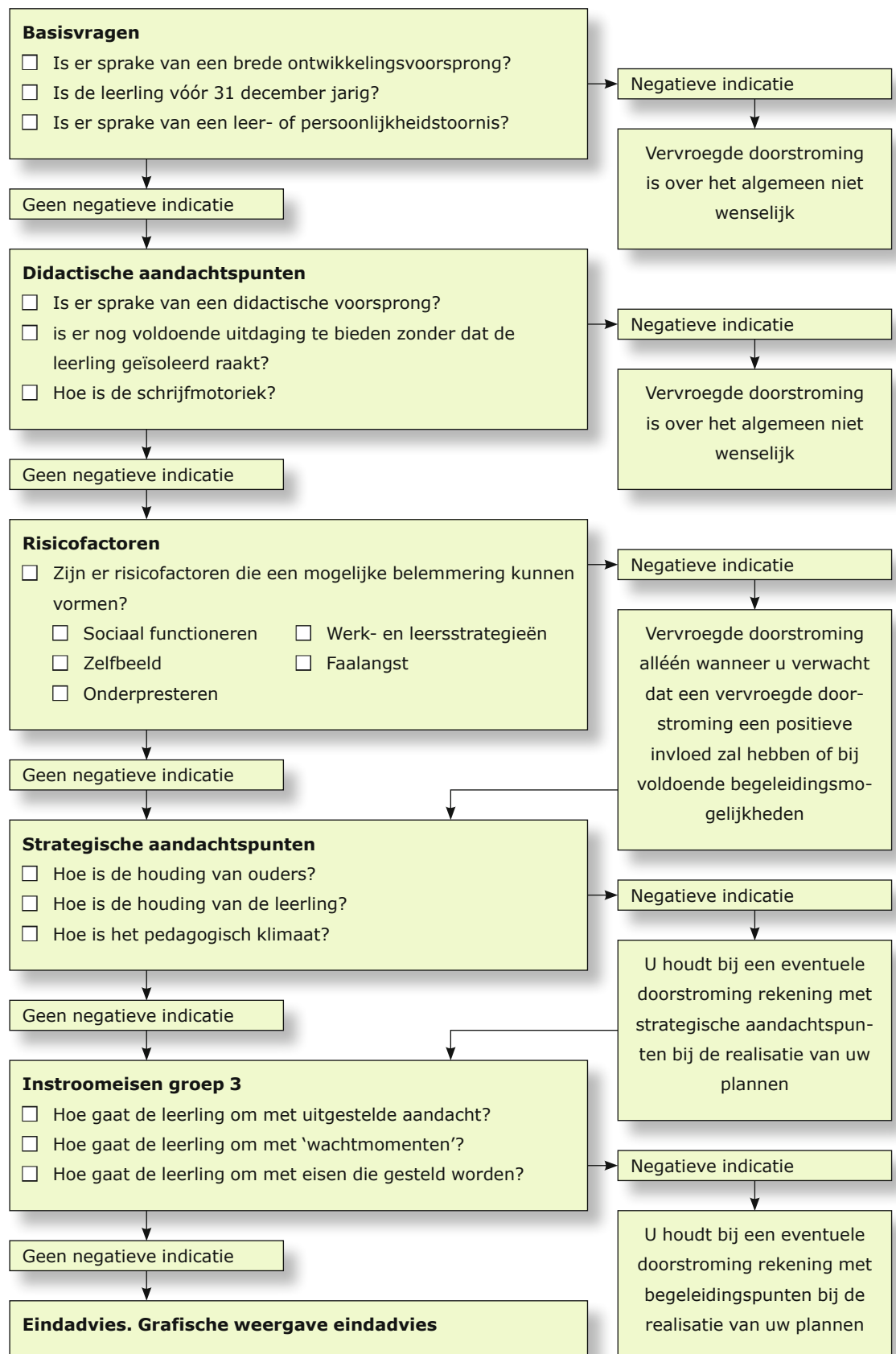
Grafische weergave eindadvies groep 3-8

57

	-	+/-	+
Capaciteiten van de leerling			
Eerdere vervroegde doorstroming			
Gediagnosticeerde leer- en/of persoonlijkheidsstoornis			
Didactische voorsprong			
Eerder leerstofaanbod			
Risicofactoren			
Sociaal functioneren			
Verwachtte ontwikkeling			
Begeleidingsmogelijkheden			
Werk en leerstrategieën			
Verwachtte ontwikkeling			
Begeleidingsmogelijkheden			
Zelfbeeld			
Verwachtte ontwikkeling			
Begeleidingsmogelijkheden			
Faalangst			
Verwachtte ontwikkeling			
Begeleidingsmogelijkheden			
Onderpresteren			
Overige problemen			
Begeleidingsmogelijkheden			
Strategische aandachtspunten			
Visie van ouders			
Andere oplossingen			
Visie van de leerling			
Andere oplossingen			
Pedagogisch klimaat			

Module 3 Stroomschema adviesprocedure vervroegde doorstroming groep 1-2

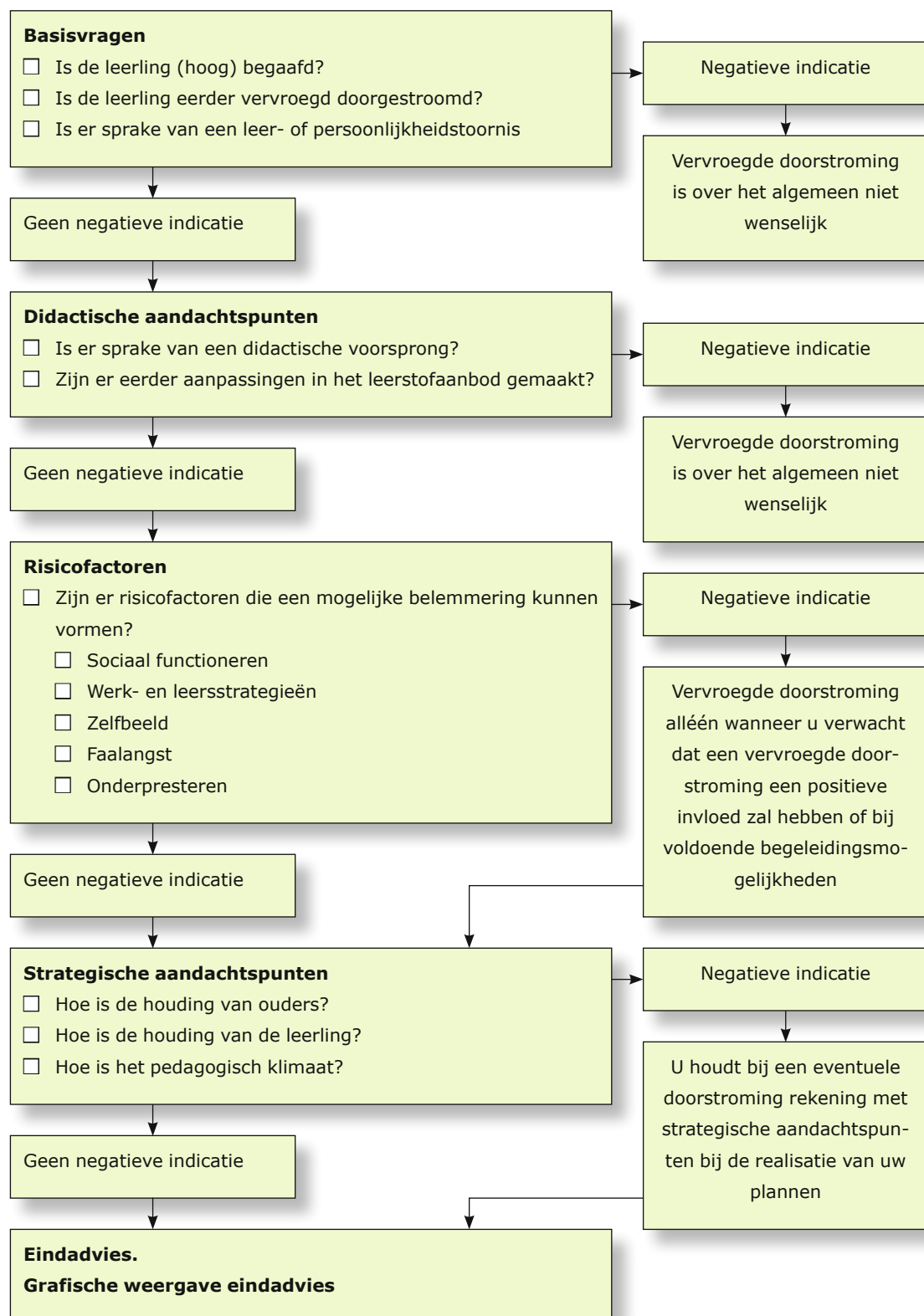

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Module 3 Stroomschema adviesprocedure vervroegde doorstroming groep 3-8

59

7.2 Opstellen handelingsplan

Bij dit onderdeel van de module Leerlingbegeleiding kunt u aan de hand van twee format-formulieren een handelingsplan opstellen voor de leerling.

U heeft de beschikking over:

- Leertrajectkaart
- Begeleidingstrajectkaart

Leertrajectkaart

De leertrajectkaart is bedoeld om op een eenvoudige manier aan te geven welke didactische aanpassingen u wilt maken in het leerstofaanbod van de leerling. Voor leerlingen die verder geen problemen hebben in hun functioneren, maakt u alleen een leertrajectkaart aan. Voor leerlingen die wel problemen hebben in hun functioneren, maakt u daarnaast ook een begeleidingstrajectkaart aan.

Zie voorbeeld op blz. 61-62

Begeleidingstrajectkaart

De begeleidingstrajectkaart is bedoeld om weer te geven welke aspecten in het functioneren van de leerling zorg behoeven. U kunt zorgitems per cluster selecteren, aangeven wat de doelstelling is, een plan van aanpak formuleren en een planning maken. Wanneer u de module diagnostiek hebt doorlopen worden de resultaten op de clusters van de vragenlijst diagnostiek weergegeven op de begeleidingstrajectkaart en kunt u rechtstreeks selecteren aan welke educatieve behoeften u wilt gaan werken.

Zie voorbeeld bladzijde 63

Als u klaar bent met het invullen van de trajectkaarten, kunt u deze afdrukken en opslaan als Worddocument. U kunt nieuwe versies van de trajectkaarten aanmaken. Eerdere versies worden dan bewaard en in een overzicht weergegeven met de datum waarop ze geschreven zijn. Bovenaan de trajectkaart die geopend wordt, kunt u aan de datum zien om welke versie het gaat.

Verantwoordelijkheid

Voor het opstellen van de trajectkaarten geeft het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* een format van een formulier dat u kunt gebruiken. Op deze formulieren hebben wij die aspecten opgenomen waarvan wij denken dat zij de essentie van het handelingsplan beslaan. Mogelijk bent u gewend met een ander type formulier te werken. Natuurlijk kunt u dit ook gebruiken. Dit formulier wordt dan niet in het leerling-dossier van het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* opgenomen. Daarmee bestaat het risico dat bij overdracht naar een volgende groep dit handelingsplan verloren gaat en de nieuwe groepsleerkracht onvolledig geïnformeerd is. De beslissing of u gebruikmaakt van de trajectkaarten is over het algemeen aan het team of aan de zorgcoördinator.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Module 3 Format Leertrajectkaart groep 1-2

61

HOOFSTUK 7 DE MODULE LEERLINGBEGELEIDING

Leerling gegevens	Naam					
	Schooljaar					
	Groep					
	Leerkracht					
Periode	start schooljaar - herfstvakantie	herfstvakantie - kerstvakantie	kerstvakantie - krokusvakantie	krokusvakantie - meivakantie	meivakantie - zomervakantie	
	0	0	0	0	0	
Didactisch gegevens uit diagnostisch onderzoek						
Domein leerdoelen			Globale leerdoelen per domein			
0	Taal/denken					
0	Wereldverkenning					
0	Vorbereidend lezen/schrijven					
0	Vorbereidend rekenen					
0	Vismeelruimtelijk					
0	Motoriek					
0	Anders					
Globale doelen verrijken						
Ontwikkelingsgebieden		Taken en materialen				
0	Taal/denken					
0	Wereldverkenning					
0	Vorbereidend lezen/schrijven					
0	Vorbereidend rekenen					
0	Visueel-ruimtelijk					
0	Motoriek					
0	Anders					
Taakomvang		0 Dagtaak	0 Weektaak	0 Anders		
Instructiemoment		0 Dagelijks	0 Wekelijks	0 Anders		
Begeleiding						
Evaluatie		0 Dagelijks	0 Wekelijks	0 Anders		
Aandachtspunten leerkracht						
Aandachtspunten leerling						
Deelname plusklas						
Evaluatiegesprek	Datum					
		Betrokkenen				

Module 3 Format Leertrajectkaart groep 3-8

Leerling gegevens	Naam					
	Schooljaar					
	Groep					
	Leerkracht					
Periode	start schooljaar - herfstvakantie	herfstvakantie - kerstvakantie	kerstvakantie - krokusvakantie	krokusvakantie - meivakantie	meivakantie - zomervakantie	
	0	0	0	0	0	
Didactisch gegevens uit diagnostisch onderzoek						
Globale leerdoelen reguliere leerstof						
Domein compacten			Eerste leerlijn	Tweede leerlijn	Individuele leerlijn	
0	Taal	0	0	0		
0	Spelling	0	0	0		
0	Begrijpend lezen	0	0	0		
0	Rekenen	0	0	0		
0	Wereldoriëntatie	0	0	0		
0	Anders	0	0	0		
Globale leerdoelen verrijkingsstof						
Domein verrijken		Eerste leerlijn	Tweede leerlijn			
0	Taal					
0	Spelling					
0	Begrijpend lezen					
0	Rekenen					
0	Wereldoriëntatie					
0	Anders					
Taakomvang		0 Dagtaak	0 Weektaak	0 Anders		
Instructiemoment		0 Dagelijks	0 Wekelijks	0 Anders		
Begeleiding						
Evaluatie		0 Dagelijks	0 Wekelijks	0 Anders		
Aandachtspunten leerkracht						
Aandachtspunten leerling						
Deelname plusklas						
Evaluatiegesprek	Datum	Betrokkenen				

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Module 3 Format Begeleidingstrajectkaart

63

HOOFSTUK 7 DE MODULE LEERLINGBEGELEIDING

Leerlinggegevens	Naam					
	Schooljaar					
	Groep					
	Leerkracht					
Periode	start schooljaar	herfstvakantie -	kerstvakantie -	krokusvakantie	meivakantie -	
	- herfstvakantie	kerstvakantie	krokusvakantie	- meivakantie	zomervakantie	
	0	0	0	0	0	
Probleemdiagnose						
Educatieve behoeftes						
	LP					
	PM					
	WL					
	SF					
	Z					
	P					
	OP					
	FA					
Doelstelling						
Plan van Aanpak						
	LP					
	PM					
	WL					
	SF					
	Z					
	P					
	OP					
	FA					
Planning						
	Week 1					
	Week 2					
	Week 3					
	Week 4					
	Week 5					
	Week 6					
Deelname plusklas						
Evaluatiegesprek	Datum	Betrokkenen				

7.3 Richtlijnen voor compacting

Bij dit onderdeel vindt u richtlijnen voor compacting voor de meest gebruikte methoden en algemene richtlijnen voor het compacten van het leerstofaanbod in groep 1-2 (zie stroomschema Compacting bladzijde 69). U kunt alle door u geselecteerde documenten bekijken en/of afdrukken.

7.3.1 Individuele of schoolbrede richtlijnen

U wordt allereerst gevraagd om een keuze te maken voor het soort richtlijnen dat u wilt bekijken. U kunt kiezen tussen richtlijnen voor individueel en schoolbreed compacten.

- *Individueel compacten*

De individuele richtlijnen zijn bedoeld voor scholen die slechts incidenteel te maken hebben met hoogbegaafde leerlingen en die geen beleid op dit terrein nastreven. Ook wanneer u werkt met een leerstofaanbod dat niet direct herleidbaar is tot één van de door ons beschreven methoden, kunt u van deze richtlijnen gebruik maken. Zo mogelijk wordt er bij deze richtlijnen gebruik gemaakt van het principe van vooraf toetsen. Nadeel van individuele compacting is dat de mate van compacting afhankelijk is van de prestaties van de leerling per leerstofblok en dat de leerkracht ieder blok een tijdsinvestering moet plegen om de leerstof voor iedere leerling apart te compacten.

- *Schoolbreed compacten.*

Deze richtlijnen zijn bedoeld voor scholen die een doorgaande lijn willen creëren in de wijze waarop hoogbegaafde leerling de reguliere lesstof verwerkt. Op deze manier bent u er zeker van dat er geen essentiële onderdelen van de stof worden overgeslagen. De leerling krijgt wel alle onderdelen aangeboden, maar verwerkt slechts een gedeelte van de oefenstof. Bij de schoolbrede richtlijnen is uitgegaan van het principe dat het leerstofaanbod voor een bepaalde doelgroep kan worden aangepast via algemene richtlijnen. Dit betekent dat de leerkracht slechts een eenmalige tijdsinvestering heeft om de leerstof te compacten voor de eerste en tweede leerlijn.

7.3.2 Keuze leerstofjaarniveau, methode en leerlijn

Nadat u gekozen heeft voor de wijze waarop u wilt compacten, kiest u voor welk leerstofjaar u richtlijnen zoekt. Op uw scherm ziet u de volgende opties:

- groep 1-2
- groep 3-8

Groep 1-2

De richtlijnen voor compacting van groep 1-2 wijken af van de richtlijnen voor groep 3 t/m 8. Dat heeft te maken met de wijze waarop het leerstofaanbod in groep 1-2 georganiseerd is. In veel gevallen betreft het hier geen cursorisch onderwijs dat structureel aan specifieke methoden is gekoppeld. De richtlijnen Compacting voor groep 1-2 zijn derhalve aan de ontwikkeling van de leerling en niet direct aan de leerstof gekoppeld. U kunt daarbij kiezen uit een puntsgewijze opsomming van de stappen die u zet om tot een juist leerstofaanbod te

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

komen of voor een meer uitgebreide beschrijving waarbij meer achtergrondinformatie over de betreffende stappen wordt gegeven.

Groep 3-8

Voor groep 3 t/m 8 wordt u gevraagd een keuze te maken voor het leerstofgebied waarvoor u richtlijnen zoekt. U kunt kiezen uit de volgende vakgebieden:

- aanvankelijk lezen (alleen groep 3)
- algemene taalvaardigheden (groep 4-8)
- spelling (groep 4-8)
- begrijpend lezen (groep 4-8)
- rekenen (groep 3-8)
- aardrijkskunde (groep 5-8)
- geschiedenis (groep 5-8)
- natuuronderwijs (groep 5-8)
- geïntegreerd zaakvakonderwijs (groep 5-8)

Voor de richtlijnen van groep 3-8 geldt dat ze bruikbaar zijn voor alle groepen, waar er afwijkingen zijn in de richtlijnen voor de verschillende groepen wordt dit in de richtlijnen aangegeven.

Per vakgebied zijn er richtlijnen voor diverse methoden opgenomen. Daarbij is uitgegaan van de meest gebruikte methoden in het Nederlandse basisonderwijs. Speciaal voor die scholen waar men werkt met een zelf samengesteld leerstofaanbod dat niet direct herleidbaar is tot één van de door ons beschreven methoden, zijn er per vakgebied algemene richtlijnen beschikbaar die u kunt gebruiken voor het compacten van de leerstof. U maakt dan gebruik van uitgangspunten voor compacting voor de eerste en tweede leerlijn.

Keuze methode

Nadat u een vakgebied heeft gekozen, ziet u een scherm waarin per vakgebied aangegeven wordt voor welke methoden richtlijnen beschikbaar zijn.

Keuze leerlijn

Nadat u een methode heeft gekozen, wordt u gevraagd of u richtlijnen voor de eerste of de tweede leerlijn zoekt. Over de keuze voor de leerlijn hebt u aan het eind van module 2 bij de Conclusies en grafieken een advies gekregen. U kunt dit advies in eerste instantie volgen. Indien blijkt dat de prestaties van de leerlijn in de loop der tijd wat teruglopen of juist zeer goed zijn, kunt u zelf bepalen of u de leerling alsnog bij een andere dan de geadviseerde leerlijn indeelt. U bewaakt de resultaten van de leerling via de methodegebonden toetsen en/of via het leerlingvolgsysteem.

De keuze voor de leerlijn is afhankelijk van de onderstaande criteria.

- *Eerste leerlijn*
 - Intelligente of begaafde leerlingen zonder grote didactische voorsprong.
 - Kinderen die bijzonder getalenteerd zijn in slechts één vakgebied. Zij krijgen alleen op dit specifieke vakgebied de leerstof aangeboden volgens de benadering van compacten en verrijken.
- *Tweede leerlijn*
 - Intelligente of begaafde leerlingen bij wie een ruime didactische voorsprong is geconstateerd.
 - Hoogintelligente of hoogbegaafde leerlingen en leerlingen die vervroegd zijn doorgestroomd.

De vrijgekomen tijd kan zowel bij de eerste als bij de tweede leerlijn gevuld worden met een structureel verrijkingsaanbod (zie hiervoor paragraaf 7.4).

7.3.3 Keuze schema met compactingrichtlijnen, uitgangspunten en voorbeeldblokken

Schema met compactingrichtlijnen

Dit schema geeft voor uw methode een overzicht van de leerstof die u kunt schrappen. In de voetnoten vindt u uitleg over de onderdelen die in het schema genoemd worden.

Voor de leerstofonderdelen taal, spelling en rekenen is vervolgens een aparte blokindeling gemaakt zodat u voor een leerstofblok precies kunt zien welke onderdelen van uw methode wel of niet worden aangeboden. Het schema van de blokindeling is zodanig ingedeeld dat er zo lang mogelijke verrijkingsmomenten zijn gecreëerd. U kunt de richtlijnen in dit schema gebruiken ter ondersteuning bij het inplannen van de weektaak. Aan de hand van de blokindeling kunt u ook zien hoeveel tijd de leerling ongeveer per week beschikbaar heeft voor verrijking en kunt u dus inschatten hoeveel verrijkingstof u nodig heeft.

Uitgangspunten voor richtlijnen voor compacting

Als laatste keuze kunt u voor ieder vakgebied bekijken welke uitgangspunten er gehanteerd zijn bij het opstellen van de richtlijnen voor compacting.

Voorbeeldblokken

Voor een aantal methoden voor de vakgebieden spelling, taal en rekenen zijn voorbeeldblokken opgenomen met de uitgewerkte richtlijnen voor een bepaald blok leerstof. U kunt aan de hand van deze voorbeelden bekijken hoe de compactingrichtlijnen in de praktijk concreet uitgewerkt kunnen worden.

7.3.4 Verantwoording richtlijnen voor compacting

Verantwoordelijkheid

Bij dit onderdeel worden richtlijnen gegeven ter ondersteuning bij het compacten van de leerstof. Het gaat uitdrukkelijk om richtlijnen, u kunt te allen tijde zelf besluiten van deze richtlijnen af te wijken en uw eigen keuzes te maken. Het is dus uw eigen verantwoordelijkheid of u een richtlijn opvolgt.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Verantwoording

De richtlijnen zijn gebaseerd op een aantal algemene uitgangspunten van de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van hoogbegaafde leerlingen. Verder is bij het opstellen van de richtlijnen gekeken naar de structuur van de methode en zijn de richtlijnen bruikbaar voor alle groepen.

Uitgangspunten

- Leerlingen doen in principe mee met de introductie van nieuwe elementen in de leerstof.
- Leerlingen hebben minder behoefte aan oefenstof.
- Leerlingen hebben nauwelijks of geen behoefte aan herhalingsstof.
- Leerlingen hebben behoefte aan grote leerstappen.
- Leerlingen hebben behoefte aan opdrachten met een uitdagend karakter.
- Leerlingen moeten betrokken blijven bij het groepsgebeuren.
- Leerkrachten moeten zicht kunnen houden op het leerproces van de leerling.
- Leerlingen hebben behoefte aan opdrachten met een uitdagend karakter.

Verder wordt er hierbij van uitgegaan dat begaafde leerlingen in mindere mate beschikken over de specifieke leer- en persoonlijkheidseigenschappen die kenmerkend zijn voor hoogbegaafdheid, deze leerlingen worden dan ook ingedeeld bij de eerste leerlijn. In de eerste leerlijn wordt vooral de hoeveelheid aangeboden oefenstof in de reguliere methode beperkt. Hoogbegaafde leerlingen kunnen toe met een minimumhoeveelheid oefenstof en de mate van compacting is voor deze leerlijn dan ook veel uitgebreider. Wanneer u per vakgebied de uitgangspunten wilt bekijken die ten grondslag liggen aan de richtlijnen voor compacting, dan kunt u aan het einde van de module Compacting klikken op Uitgangspunten voor de richtlijnen voor compacting.

De richtlijnen die zijn opgesteld voor het *Digitaal handelingsprotocol Hoogbegaafdheid* zijn tot op zekere hoogte algemene richtlijnen, het is dus mogelijk dat u op oefeningniveau andere keuzes maakt, omdat u bepaalde oefenstof wel of niet zinvol vindt. Bij het opstellen van de richtlijnen is ervoor gekozen om leerlingen van de eerste en de tweede leerlijnen zoveel mogelijk wel mee te laten doen met de interactieve gedeelten van de lessen. Maar vooral voor leerlingen in de tweede leerlijn is het niet altijd zinvol om aan de instructie mee te doen, bijvoorbeeld wanneer het gaat om uitleg bij elementen die eerder aan bod zijn geweest of wanneer de leerling de onderdelen die in de instructie aan de orde komen al beheerst. U kunt altijd besluiten om een leerling niet mee te laten doen met bepaalde instructies. Bij de richtlijnen wordt regelmatig aangegeven dat leerlingen de helft van de stof per oefening moeten maken. Het is niet altijd mogelijk om de oefenstof per oefening in twee delen te verdelen. Wanneer het gaat om een oneven aantal rijtjes of sommen, dan bepaalt u zelf of de leerling iets meer of iets minder dan de helft meedoet. U kunt er in dit geval ook voor kiezen om de helft van de opdrachten die betrekking hebben op hetzelfde leerdoel, somtype of onderwerp per blok aan te bieden. Bij rekenmethoden is het vaak zo dat de laatste sommen per opdracht of de laatste sommen per blok een hogere moeilijkheidsgraad hebben. In sommige gevallen kunt u ook kiezen voor het aanbieden van de uitlopopdrachten of de verrijkingsopdrachten in de methode in plaats van de opdrachten uit het basisprogramma. Dit geldt vooral in die gevallen waarin de uitlopopdrachten of verrijkingsopdrachten qua onderwerp overeenkomen met de basisopdrachten.

Wanneer een leerling een aantal keren achter elkaar uitvalt op de methodegebonden toets, is het zinvol om te bekijken of de leerling wel in de goede leerlijn is ingedeeld en of er mogelijk sprake is van bijkomende problematiek, bijvoorbeeld onderpresteren of een leerstoornis. Wanneer een leerling eenmalig minder goed presteert op een methodegebonden toets is dit geen reden tot bezorgdheid. Wel kunt u er in bepaalde gevallen voor kiezen om een leerling die op een bepaald onderdeel uitval vertoont, na de toets gericht nog wat oefenstof aan te bieden.

De voorbeeldblokken met de uitgewerkte compactingrichtlijnen zijn gemaakt door studenten van de Marnix Academie in Utrecht en door deelnemers aan onze cursussen. Aangezien het niet mogelijk was om alle uitgewerkte schema's persoonlijk te controleren, kunnen de makers van het protocol geen verantwoordelijkheid dragen voor de juistheid van de uitgewerkte voorbeeldblokken.

Hebt u naar aanleiding van de compactingrichtlijnen aanvullingen, opmerkingen of suggesties, dan zouden we het zeer op prijs stellen wanneer u ons deze zou willen melden. Dit kan via de website www.dhh-po.nl via de rubriek Contact.

Verslaglegging in lessentabellen

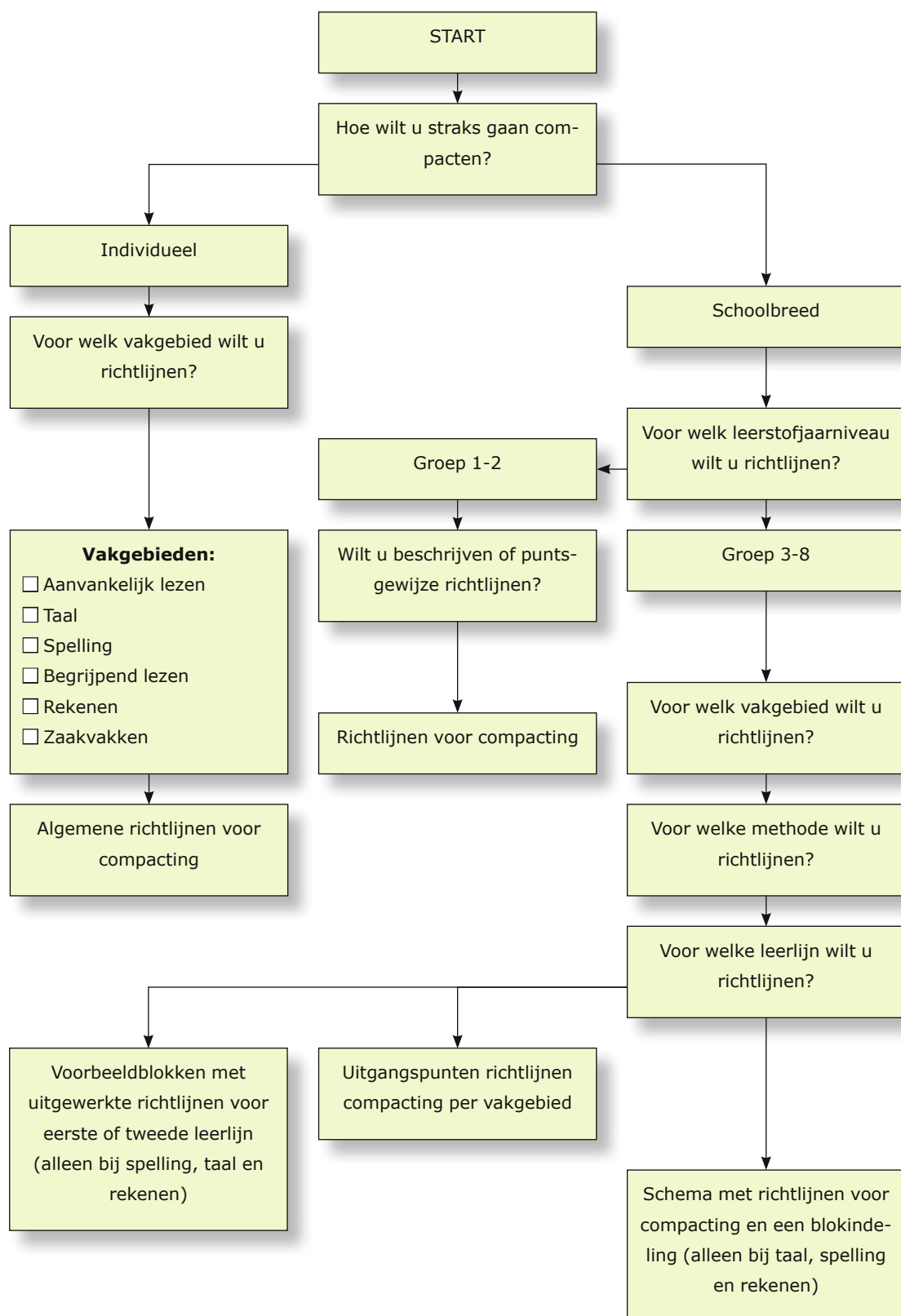
Om te zorgen dat u niet jaarlijks voor iedere leerlijn opnieuw een selectie uit de leerstof hoeft te maken, is het verstandig om deze selectie éénmalig te maken en uw keuzes vast te leggen in een zogenoemde lessentabel. Per leerstofblok legt u in de tabel exact vast aan welke oefeningen de leerling meedoet en welke aanpassingen u daarin maakt. Daarnaast kunt u eventueel met gekleurde stippenstickers in de handleiding vastleggen welke oefeningen niet, gedeeltelijk of geheel gemaakt dienen te worden. U kunt dit op twee verschillende momenten vastleggen in een lessentabel.

Voorafgaand aan het schooljaar waarin u voor de eerste keer met de richtlijnen werkt. De leerkracht compact vooraf de leerstof uit de door hem gebruikte methoden of een groep personen compact vooraf de leerstof uit alle door de school gebruikte methoden.

Gedurende het eerste schooljaar waarin u voor het eerst met de richtlijnen werkt. De leerkracht compact gedurende het invoeringsjaar aan de hand van de richtlijnen de methoden van zijn of haar groep.

Module 3 Stroomschema Richtlijnen voor compacting

69

7.4 Suggesties voor verrijking

Bij dit onderdeel krijgt u suggesties voor materialen die u kunt inzetten in de tijd die vrijkomt in het programma van de leerling door compacting van de leerstof (zie stroomschema bladzijde 75).

U kunt alle door u geselecteerde documenten bekijken en/of afdrukken.

7.4.1 Keuze leerstofjaarniveau

U wordt allereerst gevraagd om aan te geven voor welk leerstofjaarniveau u suggesties voor verrijking wilt. De keuze van het leerstofjaarniveau is afhankelijk van het didactisch niveau van de leerling. U hebt dit niveau vastgesteld tijdens het doortoetsen voor module 2 Diagnostiek. Het is belangrijk dat u materiaal selecteert dat passend is bij dit niveau, verrijkingsmateriaal dat van een lager niveau is dan de leerling aan kan, heeft geen meerwaarde en biedt geen uitdaging voor de leerling. Wanneer een leerling op meerdere vakgebieden een didactische voorsprong heeft, moet eerst wordt bekeken of een vervroegde doorstroming wenselijk is.

7.4.2 Keuze vakgebied

Vervolgens maakt u een keuze voor het vakgebied waarvoor u materiaal zoekt. Deze vakgebieden komen veelal overeen met de vakgebieden waarvoor u richtlijnen voor compacting gebruikt. Er bestaan verschillen tussen de vakgebieden die u voor de verschillende groepen kunt kiezen.

Groep 1-2

Voor groep 1-2 kunt u kiezen uit de volgende categorieën:

- Ontwikkelingsgebied overstijgende materialen
- Taal/lezen
- Voorbereidend rekenen
- Ruimtelijke oriëntatie
- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Overige ontwikkelingsgebieden
- Lessuggesties voor kleuters

Groep 3-8

Voor groep 3-8 kunt u kiezen uit de volgende categorieën:

- Lezen
- Begrijpend lezen
- Algemene taalvaardigheden
- Rekenen
- Visueel-ruimtelijke ontwikkeling
- Vakoverstijgende materialen en lespakketten (o.a. projecten)
- Leren leren
- Aanvullend op het curriculum

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

71

HOOFSTUK 7 DE MODULE LEERLINGBEGELEIDING

Bij de categorie 'aanvullend op het curriculum' is materiaal opgenomen voor vakken of extra onderwerpen die normaal gesproken geen onderdeel uitmaken van het reguliere curriculum van de basisschool. Dit materiaal is in principe bedoeld voor leerlingen uit de tweede leerlijn.

7.4.3 Keuze leerlijn

Nadat u een vakgebied gekozen heeft, maakt u een keuze voor een leerlijn. Het spreekt voor zich dat deze keuze overeenkomt met de keuze die u hebt gemaakt voor de richtlijnen voor compacting. Per leerlijn verschillen de criteria waaraan het materiaal voldoet. Materiaal dat in aanmerking komt voor de eerste leerlijn, komt tevens in aanmerking voor de tweede leerlijn, maar omgekeerd is dit niet het geval.

7.4.4 Incidenteel versus structureel

Omdat niet al het materiaal geschikt is om op ieder moment in te zetten is er onderscheid gemaakt tussen structureel en incidenteel inzetbaar materiaal. Incidenteel materiaal is inzetbaar op korte verrijkingsmomenten en vormt geen structureel onderdeel van het verrijkingsaanbod. Deze materialen zijn leuk en leerzaam om af en toe te gebruiken, maar lenen zich niet voor een regelmatig terugkerend aanbod binnen een weektaak.

Structureel materiaal kunt u gedurende langere tijd geregeld inzetten en kan derhalve een vast onderdeel van de weektaak van de leerling vormen in een bepaalde periode. Bij de blokindeling voor compacting wordt naar deze momenten verwezen als 'verrijking lang'.

7.4.5 Keuze materiaal en de recensies

Hier krijgt u een overzicht van materialen die u kunt inzetten. U kunt kiezen over welk materiaal u meer wilt weten.

Materiaalrecensies

U ziet een recensie van het materiaal van uw keuze. Deze recensies zijn ingedeeld volgens een vast format zodat u kunt zien hoe u het materiaal kunt inzetten, wat dit van u vraagt en waar het materiaal te bestellen is. Meer informatie over de opzet van de materiaalrecensies vindt u op bladzijde 73 van deze handleiding.

7.4.6 Verantwoording suggesties voor verrijking

Verantwoordelijkheid

De auteurs zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten of onnauwkeurigheden in de gegevens die zijn opgenomen in de materiaalrecensies.

Verantwoording

Dit onderdeel van module 3 biedt een groot aantal suggesties voor geschikt materiaal voor hoogbegaafde leerlingen. Het door ons besproken materiaal is niet het enig beschikbare, we hebben er wel voor gekozen een selectie te maken uit de voorhanden zijnde materialen waarvan wij vinden dat ze inhoudelijk voldoen aan de eisen die aan verrijkingsmateriaal voor hoogbegaafde leerlingen gesteld mogen worden.

Werken met het *Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid* betekent niet dat u de door ons besproken materialen aan moet schaffen omdat u anders niet met het protocol uit de voeten zou kunnen.

Keuzes voor het al dan niet gebruiken van materiaal blijven altijd de verantwoordelijkheid van de gebruiker.

Bij de opzet van dit deel van de module zijn we ervan uitgegaan dat het verrijkingsaanbod in samenhang met de gecompacte reguliere leerstof een volwaardig leerstofaanbod vormt voor de hoogbegaafde leerlingen op uw school.

Om u te ondersteunen bij de keuze van de verschillende verrijkmateriaal, hebben wij in het materiaal naast een onderverdeling per leerstofjaarniveau en vakgebied ook een onderverdeling in leerlijnen aangebracht.

De indeling in leerlijnen is gebaseerd op de volgende criteria:

Eerste leerlijn

- Inhoud en thema sluit aan bij de reguliere stof
- Materiaal bestaat uit op zichzelf staande opdrachten
- Materiaal vereist begrip en inzicht
- Opdrachten zijn gericht op het toepassen van kennis
- Omvang van de leerstappen is beperkt
- Materiaal is veelal zelfinstruerend

Tweede leerlijn

- Inhoud en thema bieden nieuwe elementen t.o.v. de reguliere stof
- Materiaal is vakoverstijgend en thematisch van aard
- Opdrachten vragen een hoog analytisch vermogen
- Opdrachten vereisen een creatief oplossend vermogen
- Omvang van de leerstappen wordt door de leerling zelf bepaald
- Materiaal vereist instructie en begeleiding van de leerkracht

Uitgangspunt bij de indeling van verrijkmateriaal in de eerste en tweede leerlijn is dat leerlingen in de eerste leerlijn vooral behoefte zullen hebben aan verrijkmateriaal op het gebied van de reguliere leerstofonderdelen. Leerlingen in de tweede leerlijn zullen naast verrijking op het gebied van de reguliere leerstofonderdelen ook behoefte hebben aan materiaal dat buiten het reguliere curriculum valt. Verder hebben leerlingen in de tweede leerlijn meer behoefte aan materiaal dat heel specifiek inspeelt op hun leer- en persoonlijkheidseigenschappen.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

73

Naast een indeling in leerlijnen maken we ook onderscheid tussen incidenteel inzetbaar materiaal en structureel inzetbaar materiaal. De indeling in incidenteel en structureel inzetbaar materiaal is gebaseerd op de volgende criteria:

Incidenteel inzetbaar

- Geschikt voor kortere verrijkmomenten
- Op zichzelf staande opdrachten
- Geen specifieke doelen

Structureel inzetbaar

- Geschikt voor langere verrijkmomenten
- Geschikt om voor langere tijd structureel op te nemen in een weektaak
- Opdrachten hebben onderling een bepaalde samenhang
- Is gebaseerd op na te streven leerdoelen

Opzet van de materiaalrecensies

Iedere materiaalrecensie is op eenzelfde manier opgezet. Alle door ons besproken materialen zijn in de praktijk uitgetoetst en getoetst aan dezelfde criteria. Bovenaan de materiaalrecensies vindt u de website van de uitgever van het materiaal. Op de website vindt u recente informatie over prijzen en bestelgegevens. De materiaalrecensies zijn opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- *Zakelijke gegevens materiaal*
Hier vindt u de naam van de uitgever van het materiaal en het e-mailadres en de website.
- *Domein*
Bij welk vakgebied of categorie hoort het materiaal.
- *Kenmerken eerste en tweede leerlijn*
Hier worden de kenmerken genoemd van materiaal dat geschikt is voor de eerste leerlijn en materiaal dat geschikt is voor de tweede leerlijn. Wanneer materiaal overwegend voldoet aan de kenmerken van één van beide leerlijnen, dan is het materiaal het meest geschikt voor die leerlijn. Het kan ook voorkomen dat materiaal beschikt over kenmerken van beide leerlijnen.
- *Inschatting leerstofjaarniveau*
Hier wordt aangegeven voor welk leerstofjaarniveau het materiaal het meest geschikt is.
- *Beschrijving materiaal*
Welke onderdelen omvat het materiaal of waar bestaat het materiaal uit?
- *Algemene taakomschrijving*
Wat is het doel van het materiaal en hoe wordt er globaal mee gewerkt?
- *Niveau werk- en leervaardigheden*
Vraagt het materiaal zelfstandig werken, zelfstandig leren of zelfverantwoordelijk leren?
- *Taken van de leerkracht*
 - *Voorbereiding*
Wordt er een speciale voorbereiding van de leerkracht gevraagd?
 - *Begeleiding*
Wordt er specifieke begeleiding gevraagd van de leerkracht?
 - *Evaluatie*
Zijn er richtlijnen voor de evaluatie of beoordeling van het materiaal, bijvoorbeeld nakijkboekjes?

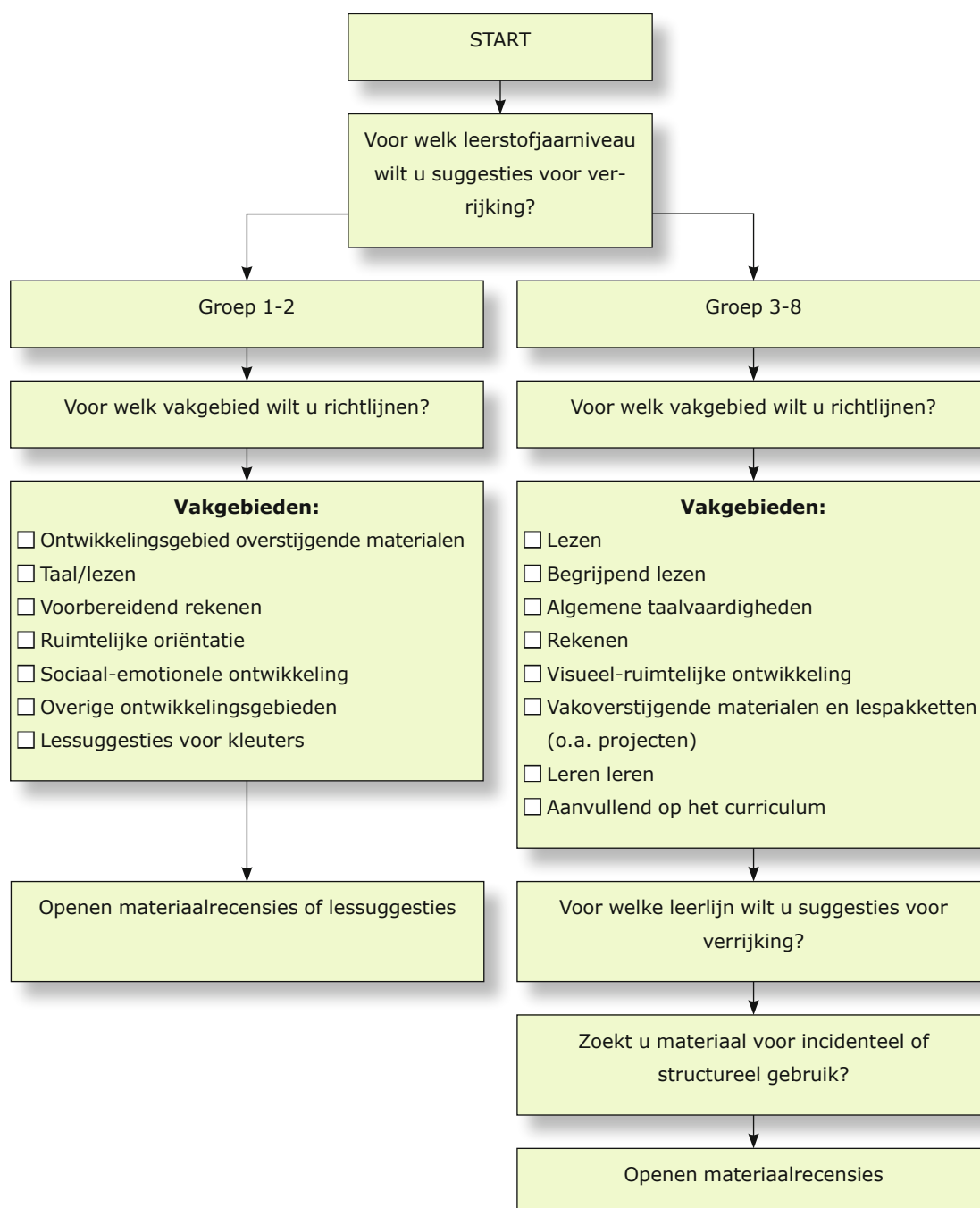
- *Inschatting tijdsbesteding van de leerling*
Hoe lang kan een leerling ongeveer werken aan een opdracht of project?
- *Vereiste beginsituatie leerling*
Vraagt het materiaal bijzondere kennis of vaardigheden van de leerling?
- *Leerdoel*
Wat zijn de specifieke leerdoelen van het materiaal?
- *Aanvullende informatie*
Hier vindt u aanvullende informatie, die interessant kan zijn voor de leerkracht bij het maken van de keuze voor een bepaald materiaal of bij het gebruik ervan.

Lessuggesties voor kleuters

Om de leerkrachten uit groep 1-2 tegemoet te komen, is in het programma een aantal lessuggesties opgenomen voor kleuters. Daarbij is uitgegaan van een reguliere groepssituatie waarbij er zoveel mogelijk met in de scholen aanwezig materiaal wordt gewerkt. Deze lessuggesties zijn niet bedoeld als een volledig aanbod van verrijkingsonderwijs. Ze zijn eerder te zien als een verzameling tips voor het relatief eenvoudig maken van aanpassingen in het leerstofaanbod voor kleuters waaraan ook andere kleuters die aan dergelijke activiteiten toe zijn, kunnen deelnemen. Alle lessuggesties zijn afkomstig uit de praktijk en door leerkrachten van groep 1-2 aangeleverd.

Module 3 Stroomschema Suggesties voor verrijking

75

7.5 Pedagogische handelingssuggesties

Bij dit onderdeel vindt u suggesties voor het omgaan met leerlingen met bijkomende problematiek. Verder vindt u hier suggesties voor randvoorwaarden die van belang zijn bij een aantal begeleidingsaspecten. U kunt de door u geselecteerde documenten bekijken en/of printen.

Keuze probleemgebied

U maakt eerst een keuze voor het probleemgebied waarvoor u suggesties wilt hebben. U kunt suggesties zoeken voor de onderstaande aspecten:

- leer- en persoonlijkheidseigenschappen
- prestatiemotivatie
- werk- en leerstrategieën
- zelfbeeld
- sociaal functioneren
- perfectionisme
- faalangst
- onderpresteren
- vervroegde doorstroming
- compacting
- verrijkingsonderwijs

Keuze vraagstelling

U ziet nu een scherm waarbij er door middel van veelgestelde vragen specifieke problemen worden behandeld. Verder vindt u voor alle vragen uit de vragenlijst module 2 Diagnostiek die laag scoren (de zogenaamde zorgitems) handelingssuggesties.

U selecteert de vraag die volgens u het dichtste in de buurt komt van het probleem waarvoor u suggesties wilt. In een aantal gevallen zijn dat vragen waarop een meer verklarend antwoord is gegeven. Op die manier verwerft u meer inzicht in de achterliggende oorzaken van sommige problemen.

7.5.1 Verantwoording Pedagogische handelingssuggesties

Verantwoordelijkheid

De gebruiker van het protocol blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de keuzes die hij maakt bij het gebruiken en uitvoeren van de richtlijnen die in dit programma gegeven worden. De auteurs zijn niet verantwoordelijk en/of aansprakelijk voor de eventuele gevolgen van het toepassen van de gegeven richtlijnen.

Verantwoording

In de praktijk zien we dat leerkrachten in moeilijke situaties met hoogbegaafde leerlingen soms moeite hebben met de keuze van een juiste aanpak. Dit heeft vooral te maken met een gebrek aan ervaring in de omgang van hoogbegaafde leerlingen en de specifieke aandachtspunten die daarbij een rol spelen. De indeling van onderwerpen sluit aan bij de indeling

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

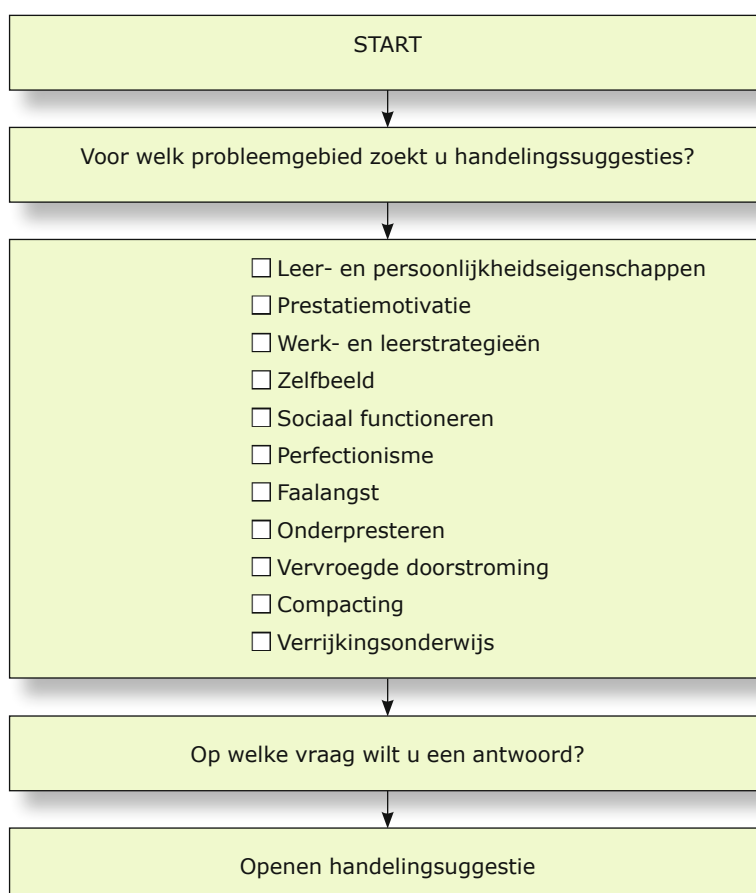
Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

van de clusters van de vragenlijst uit module 2 Diagnostiek, aangevuld met enkele andere onderwerpen waar in de praktijk vaak vragen over zijn. Naast de handelingssuggesties die aansluiten bij de items van de vragenlijst hebben wij de afgelopen jaren bekeken welke vragen in iedere cursus en in iedere begeleidingssituatie terugkwamen. De meest gestelde vragen zijn ook bij dit onderdeel van de module Leerlingbegeleiding opgenomen. De suggesties die het protocol geeft, zijn een weerslag van de ervaringen die de auteurs opdeden in hun eigen adviespraktijk.

In die gevallen waarbij onze ervaring heeft geleerd dat leerkrachten nog meer behoefte hebben aan algemene informatie, hebben wij enkele literatuursuggesties opgenomen.

In een aantal gevallen is het daarbij denkbaar dat u in eerste instantie gebruikmaakt van het cursusboek *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs* of dat u kijkt welke artikelen er de afgelopen jaren zijn verschenen in het tijdschrift *Talent* over het thema van uw keuze.

Module 3 Stroomschema Pedagogische handelingssuggesties

7.6 Educatieve behoeften

Een educatieve behoefte geeft aan wat een leerling nodig heeft om beter te functioneren in de schoolsituatie. Het vaststellen van de educatieve behoeften van een leerling vormt de basis van het handelingsplan. Er wordt in het protocol onderscheid gemaakt tussen educatieve kansen en zorgbehoeften. Bij de educatieve behoeften wordt gekeken naar drie niveaus, namelijk de leerkracht, de leerstof en de leeromgeving. U kunt de educatieve behoeften van de leerling vinden bij het onderdeel sterkte-zwakteanalyse bij de module Diagnostiek. Voor de zorgitems kijkt u naar de zorgbehoeften en voor de beschermende factoren kijkt u bij de suggesties voor kansondersteuning. Wanneer u de sterkte-zwakteanalyse bekijkt op het scherm bij het onderdeel Bekijken Conclusies en grafieken, dan kunt u rechtstreeks doorklikken naar de begeleidingssuggesties voor kansondersteuning en ondersteuning zorgbehoeften. U kunt ook via het stappenoverzicht klikken op het onderdeel Educatieve behoefte, dan kunt u de volgende stappen doorlopen. U kunt de door u geselecteerde documenten bekijken en/of afdrukken.

Keuze educatieve kans of educatieve zorg

U besluit eerst of u suggesties wilt voor kansondersteuning of educatieve behoeften.

Keuze cluster

Vervolgens maakt u een keuze voor het cluster waarvoor u begeleidingssuggesties wilt. U kunt daarbij kiezen voor de volgende clusters:

- leer- en persoonlijkheidseigenschappen
- prestatiemotivatie
- werk- en leerstrategieën
- zelfbeeld
- sociaal functioneren
- perfectionisme

Keuze aspect

U krijgt een opsomming van de items van de vragenlijst Diagnostiek die horen bij het door u geselecteerde cluster. Hier kiest u voor welk aspect van het functioneren van de leerling u een begeleidingssuggestie wilt.

7.6.1 Verantwoording educatieve behoeften

Verantwoordelijkheid

De gebruiker van het protocol blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de keuzes die hij maakt bij het gebruiken en uitvoeren van de richtlijnen die in dit programma gegeven worden. De auteurs zijn niet verantwoordelijk en/of aansprakelijk voor de eventuele gevolgen van het toepassen van de gegeven richtlijnen.

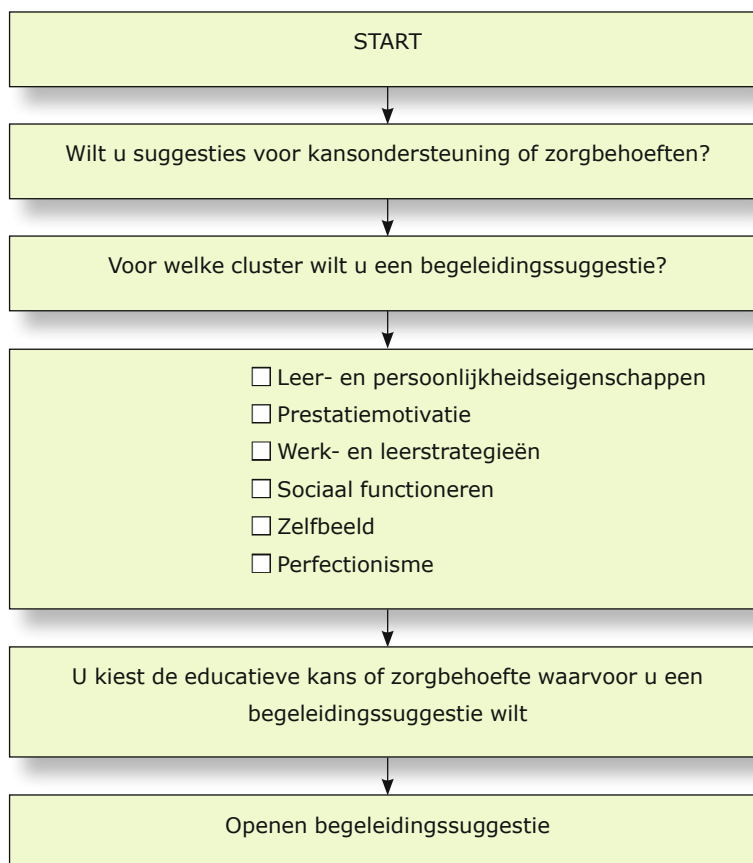
Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Verantwoording

In de praktijk zien we dat leerkrachten in moeilijke situaties met hoogbegaafde leerlingen soms moeite hebben met de keuze van een juiste aanpak. Dit heeft vooral te maken met een gebrek aan ervaring in de omgang van hoogbegaafde leerlingen en de specifieke aandachtspunten die daarbij een rol spelen. De indeling van de educatieve behoeften sluit aan bij de indeling van de clusters van de vragenlijst uit de module Diagnostiek. De inhoud van de suggesties is door auteurs gebaseerd op een jarenlange ervaring in het adviseren over de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen. De educatieve behoeften vinden hun oorsprong in het handelingsgericht werken.

Module 3 Stroomschema Educatieve behoeften

8 De module Evaluatie

Om te controleren of uw handelingsplan de beoogde effecten heeft gehad, maakt u gebruik van module 4. Deze module geeft handreikingen voor evaluatie van de gekozen aanpak met ouders en leerling.

De module Evaluatie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Evaluatie met de ouders
 - Evaluatie op korte termijn (6-8 weken)
 - Evaluatie op lange termijn (4-6 maanden)
- Evaluatie met de leerling
 - Evaluatie op korte termijn (wekelijks)
 - Evaluatie op langere termijn (6-8 weken)
 - Evaluatie op lange termijn (4-6 maanden)

8.1 Evaluatie ouders

Na een periode waarin u volgens uw handelingsplan heeft gewerkt, is het belangrijk dat u met de ouders evalueert wat de resultaten zijn. Daarbij kunt u onderscheid maken tussen een evaluatie op korte termijn en een evaluatie op lange termijn. In eerste instantie kiest u voor een evaluatie op korte termijn.

8.1.1 Evaluatie ouders korte termijn

Het protocol bevat een format-formulier met de volgende onderdelen:

- *Welke positieve punten en knelpunten bent u tegengekomen*
U kunt aangeven welke positieve punten en welke knelpunten u bent tegengekomen bij de begeleiding van de leerling in de afgelopen periode.
- *Verslag en gemaakte afspraken*
Hier kunt u een verslag maken van de belangrijkste punten uit het oudergesprek.
- *Conclusie*
Hier geeft u aan of er wijzigingen worden aangebracht in het handelingsplan.

Let op: Iedere keer wanneer u een nieuw handelingsplan aanmaakt, wordt er ook een nieuwe versie van het evaluatieformulier ouders korte-termijn aangemaakt. De versie die u te zien krijgt is afhankelijk van de versie van het handelingsplan dat op dat moment actief is. De versie met de datum wordt vermeld bovenaan het evaluatieformulier. U kunt eerdere versies van het evaluatieformulier ook opslaan als Worddocument.

8.1.2 Evaluatie ouders lange termijn

Na een aantal maanden biedt het protocol u de mogelijkheid om te kijken of het beeld dat ouders en leerkracht van een leerling hadden, is verbeterd ten opzichte van de eerste meting tijdens de module Diagnostiek. In principe kunt u verwachten dat, wanneer het handelingsplan het gewenste effect heeft gehad, het beeld van de leerling ten opzichte van de oorspronkelijke situatie verbeterd is. De grafieken van beide metingen worden onder elkaar weergegeven en door beide grafieken met elkaar te vergelijken ziet u of er een verbetering is

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

opgetreden bij de verschillende aspecten die in de vragenlijst aan de orde komen. Aan deze meting is geen tekstuele conclusie verbonden.

8.2 Evaluatie leerling

Om te zorgen dat de leerling eveneens gehoord wordt, is het belangrijk dat u ervoor zorgt dat u wekelijks op de een of andere manier informatie verkrijgt van de leerling. In deze module doen we een aantal suggestie voor manieren waarop u met de leerling kunt evalueren. Het is aan u om te bepalen welke manier u het beste bevalt en welke onderwerpen u aan de orde wilt laten komen.

8.2.1 Evaluatie met de leerling op korte termijn

Werken met het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid betekent dat u op een zo goed mogelijke manier de onderwijskundige (zowel didactisch als pedagogisch) wilt dienen. Daarom is het belangrijk dat u niet alleen met anderen over de leerling praat, maar vooral ook met de leerling zelf in gesprek gaat. Het evalueren van genomen maatregelen maakt daar deel van uit.

Gesprek met de leerling

Tijdens dit gesprek laat u algemene punten aan de orde komen, zoals:

- Hoe heb je gewerkt deze week?
- Welke dingen gingen goed?
- Welke dingen gingen minder goed?
- Zijn er dingen die je wilt bespreken?

U kunt echter ook meer specifieke punten aan de orde laten komen die te maken hebben met specifieke maatregelen voor de leerling die zijn vastgelegd in het handelingsplan.

Logschrift

U kunt de leerling een schrift geven waarin hij in de beginperiode iedere dag en na enige tijd wekelijks opschrijft hoe hij vindt dat het gaat, of hij problemen is tegengekomen en of hij vindt dat er dingen moeten veranderen.

Het kan voorkomen dat de leerling weinig opschrijft en alleen aangeeft dat het 'goed' gaat. In dit geval is het beter om in eerste instantie voor een gesprek te kiezen als evaluatievorm. Deze manier van evalueren is ook minder geschikt voor jongere leerlingen.

Evaluatieformulier

U kunt de leerling wekelijks een evaluatieformulier laten invullen met een aantal algemene evaluatiepunten (zie hiervoor de aandachtspunten voor gesprek met de leerling). U kunt naar aanleiding van het formulier een kort gesprekje voeren met de leerling.

8.2.2 Evaluatie leerling op langere termijn

Na een langere periode is het raadzaam om wat uitgebreider te evalueren met de leerling. Dit kunt u doen aan de hand van het standaard evaluatieformulier dat is opgenomen. U kunt de uitkomsten van deze evaluatie bespreken tijdens het evaluatiegesprek met de ouders. U kunt de leerling deze vragenlijst meerdere keren laten invullen, de verschillende versies vindt u terug aan de hand van de datum waarop de lijst is ingevuld.

8.2.3 Evaluatie leerling op lange termijn

Na een aantal maanden biedt het protocol u de mogelijkheid te zien of het beeld dat de leerling van zichzelf had is verbeterd ten opzichte van de eerste meting tijdens de module Diagnostiek. In principe kunt u verwachten dat, wanneer het handelingsplan het gewenste effect heeft gehad, het beeld van de leerling ten opzichte van de oorspronkelijke situatie verbeterd is. De grafieken van beide metingen worden onder elkaar weergegeven en door beide grafieken met elkaar te vergelijken ziet u of er een verbetering is opgetreden bij de verschillende aspecten die in de vragenlijst aan de orde komen. Aan deze meting is geen tekstuele conclusie verbonden.

8.3 Interpretatie van gegevens

In deze module is het aan u als gebruiker om de verzamelde gegevens te interpreteren. Hiervoor zijn geen aparte richtlijnen opgenomen. Wel is het zo dat u bij een evaluatie op lange termijn mag verwachten dat er sprake is van een verbeterde situatie voor de leerling. In die gevallen waarbij er na een problematische start met een leerling geen enkele verbetering waarneembaar is of de verbeteringen slechts minimaal zijn, is het raadzaam om te overwegen externe begeleiding in te schakelen.

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

Identificatie en volledig begeleidingstraject hoogbegaafde leerlingen

